

HALASSY BÉLA

A “NAGY BUMM”
ÉS EGYÉB
DURRANÁSOK

TERMÉSZET - TÁRSADALOM

TERMÉSZET - TÁRSADALOM

A „NAGY BUMM” ÉS EGYÉB DURRANÁSOK

HALASSY BÉLA

2022. június

TARTALOM

TARTALOM.....	3
ELŐDURRANÁS.....	4
1. ŐSROBBANÁS – NÉMI HIÁNYOKKAL.....	5
2. A RELATIVITÁS ABSZOLUTIZÁLÁSA.....	8
3. OKKULTIZMUS ÉS AZ UFO-K.....	10
4. VÉLETLEN ÉS CSODA.....	12
5. AZ IGAZSÁG TERMÉSZETE.....	15
6. A NYUGAT VÁLSÁGA.....	17
7. MÉLYBE HÚZÓ ERŐK.....	24
8. FÉLRESIKLOTT ÜNNEPEK.....	28
9. SZELLEMI KÖRNYEZETSZENNYEZÉS.....	31
10. FENNTARTHATÓSÁG.....	33
11. A KÖZLÉSEK SILÁNYSÁGA.....	34
12. EZ-MEG-AZ.....	38
13. OKTATÁSI RENDSZER(TELENSÉG).....	44
14. A HIVATÁSOK ALKONYÁRÓL.....	48
15. A DEMOKRÁCIÁRÓL.....	52
16. A KISEBBSÉGEKRŐL.....	54
17. AZ UNDORÍTÓ POLITIKA.....	56

ELŐDURRANÁS

Az utóbbi időkben egyre kevesebben engedik meg maguknak a gondolkodás luxusát. Nyilván azért, mert az agytorna időt igényel és fárasztó: nem nekünk való. Mindenfelől azt harsogják felénk, hogy **pörögj** és **jussál könnyen** az ismeretekhez.

Hol van már az idő, amikor a dolgokat „gondosan, szépen, ahogy a csillag megy az égen” végeztük, legalábbis próbáltuk végezni? Pörögve semmilyen érdemi dolgot se lehet művelni, a valós ismeret megszerzése pedig sok erőfeszítéssel jár és nem igazán gyors vállalkozás.

Azért nem az, mert a médiában – a tévében, az újságban, de főleg a neten – hemzsegő természet- és társadalomtudományi anyagok **nagyobbik része nem felel meg a valóságnak**: torz, hiányos, félrevezető. (Ezt az állítást alább majd bőven fogom magyarázni és igazolni). Ezért ugyancsak meg kell válogatni, hogy az adott témáról szóló ellentmondó bejegyzések közül melyiket tartjuk hitelesnek.

A gondolkodás hiányának számos tünete van.

Egyrészt sokakat elbűvölnek **az okkult valamik**. A tudományos tényekkel nem törődve a fantázia-szülte dolgokban hisznek. Erre kiváló példák az UFO-k, amik nem léteznek és bizonyára nem is fognak megjelenni, mégis a média egy része túlonként komolyan veszi a témát, tápot adva ezzel az igazolatlan hiedelmeknek.

Másrészt az utóbbi időkben elterjedt a bevált tudományos nézetek és társadalmi **értékek rosszindulatú kritizálása**. Sokszor hallhatjuk, hogy valaki valamit cáfol. Hamar kiderül, hogy a közlő még a szavakat se használja megfelelően. Ha valaki valamire nemet mond, az pusztán **tagadás**. Csak akkor beszélhetünk **cáfolatról**, ha valamiről érdemi érvekkel bizonyítják, hogy nem felel meg a valóságnak.

Harmadrészt az érdeklődést **szuperlatívuszokkal** óhajtja felcsigázni a média, amely csakúgy tobzódik a „leg”-ekben. Mondanom se kell, hogy az adatokat rosszul idézik. Gyakran mondanak milliót az ezer, milliárdot a millió helyett. A helyek, személyek, időpontok stb. sokszor pontatlanok.

Az emberek véleménye meglehetősen bebetonozott: nehéz változtatni rajtuk. A leg-ekkel, a szenzációkkal való bombázással próbálják ezt elérni. És mi tagadás, nem kis sikerrel. Mert az átlagember örül, hogy készen kapja a nézeteket és a nagy pörgés közepette nem kell még gondolkodnia is.

A filozófia a gondolkodás szeretetét jelenti. Az értelmes ember megpróbál időt szakítani arra, hogy ne csak átpörögjön egy új ismereten, hanem el is gondolkozzon rajta. És ha ezt teszi, meglepő eredményekre fog jutni.

A fejezetek többféle természetűek. Egyesek a világ dolgait magyarázzák, egy picit talán szokatlan filozófiai megközelítésben. Mások a (meg)tagadott jelenségekre térnek ki, megcáfolva azok alaptalan és vagy rosszindulatú, vagy téves kritikáját. Ismét mások valamelyik mai kedvezőtlen társadalmi jelenség okait és hatásait firtatják.

A filozófia (philosophos) nem azonos a szofisztikával: nem csűrés-csavarás, ami a mai média sajátja. Bár az olvasmányok nem lesznek túl könnyűek, remélhetőleg mindegyik logikus és érthető. Ha pedig valaki netán nem ért egyet velem, annak az üzenetem így szól:

***If you do not agree with me, try, try, try it again.
(Ha nem értesz egyet velem, próbálkozzál újra meg újra.)***

Művem elkészítésében segítségemre volt **Hegedűs Gábor** matematikus barátom az észrevételeivel, amik nagyon hasznosak voltak akkor is, ha nem mindenben értettünk egyet, főleg az idő és tér eltérően felfogott kérdéseiben.

1. ÖSROBBANÁS – NÉMI HIÁNYOKKAL

1.1 ALAPVETÉS

A tér és az idő olyan természetes **közegek**, amelyekben mindennap élünk és mozgunk. Tudjuk róluk, hogy léteznek, hiszen az „előtte” és „utána” (idő) mindenki számára felfogható éppenúgy, mint az „előttem” és „mögöttem” (tér). Jóllehet egyes filozófusok (pl. Kant) szerint ezek szubjektív kategóriák, ennek ellentmond, hogy az emberi tevékenységben objektívan lehet hagyatkozni rájuk: például egy úrutazás avagy egy felhőkarcoló tervezésénél és kivitelezésénél.

A köznapi ember számára az idő és a tér nem jelent problémát, viszont a tudósok sokat kínlódnak velük, mivel

a tér és az idő axiomatikus – azaz definiálhatatlan – fogalmak,

márpedig az ilyesmit a tudományok nehezen viselik el.

Vannak tudósok és filozófusok, akik számára ez nem okoz gondot.

A hagyományos **anyaghit** (objektív materializmus) szerint a világegyetem időben öröktől fogva létezik és térben végtelen kiterjedésű. Mindkettő végtelen kontinuum. Az időnek iránya is van: mindig előre felé halad.

A filozófiailag nem kevésbé tudományos **egyistenhit** (objektív idealizmus) szerint a világegyetemet Isten teremtette. A teremtés óta létezik idő és tér, amik anyagi közegek: az anyagi világ előtti tisztán szellemi világra nem értelmezhetők. Az időnek és térnek van kezdete, de azok számára, akik hisznek a test szerinti feltámadásban, nincsen vége.

Egyes tudósok köreiből az utóbbi időkben elterjedt az **ún. ősrobbanás** elmélete. Ez állítólag megváltoztatja az időről és térről alkotott felfogásunkat: ennek fogok utána járni az alábbiakban. Előtte azonban tisztázzuk magát az alapfogalmat.

Az elmélet szerint az anyagi világ úgy keletkezett, hogy létezett egy végtelenül sűrű **ősmag**, amely mintegy 13,8 milliárd évvel ezelőtt felrobbant és a részecskéi hihetetlen gyorsasággal terjednek szét, vagyis hogy a világegyetem egyre csak tágul.

Az elmélet általános értékelésével nem foglalkozok, csak az időnek és a térnek az **értelmetlenül korlátos** szemléletére térek ki.

Az elmélet hívei szerint az idő és a tér az ősrobbanással keletkezett anyaghoz kötött, ergo az előttről nem értelmezhetők. Ez **filozófiai tautológiaként** megengedhetetlen nonszensz. Valaki önkényesen definiál, kisajátít fogalmakat, majd kijelenti, hogy az ő mesterkelt és szűk látókörén kívül azok nem léteznek. Ilyesmit egy filozófus sem enged meg magának.

Könyveljük el, hogy létezik egy – a normális emberek és tudósok által elismert – egyszerűbb, de tágabb időfogalom, aminek van egy szűkebb, az ősrobbanáshoz kötött alhalmaza. Ragaszkodjunk ahhoz, hogy az idő vagy örök (anyaghit), vagy az anyagi világ teremtése óta létezik (egyistenhit) és általában minden olyan jelenségre értelmezhető, aminek van időpontja és/vagy időtartama.

Egyébként nem véletlen a két fogalom fenti korlátozása: az ősrobbanás mai elméletének az igen komoly hiányosságait próbálják velük leplezni.

1.2 MIKORTÓL FOGVA LÉTEZIK AZ IDŐ ÉS A TÉR?

Fogadjuk el, hogy az anyagi világ ősrobbanással jött létre. **Vitathatatlan tény, hogy annak volt időpontja:** különben nem mondhatnánk ki, hogy a (ma ismert) világ kb. 13,8 milliárd éves. Mármint mint tudjuk, az időpont szétválasztja az előtte és utána fogalmakat. Filozófiailag tehát semmi akadálya sincs, hogy az aktus előtti időről is beszéljünk.

Csak szőnyeg alatt a témában érdekelt tudósok azt is bevallják, hogy **az ősrobbanásnak volt időtartama is**. A fizikai tudomány szempontjából el lehet fogadni, hogy az annyira minimális volt, hogy nem is mérhető. (NB.: A fizikai tudományokban az időt 10^{-43} mp-en belül már nem értelmezhetjük.) Ez viszont nem jelentheti a filozófiai gondolkodásnak a korlátját.

Mivel pedig vizsgálhatjuk a legeslegelső időpont előtti jelenségeket is,

be kell látnunk, hogy az idő filozófiai kategóriája ÖRÖK.

Ez pedig azt jelenti, hogy az elméletnek az első problémája az, hogy **mi történt az ősrobbanás előtt?** Például mikortól fogva létezett az ősmag?

Most térjünk át a tér kategóriára.

Bármennyire icuri-picuri is volt az ősmag, teret igényelt, mint minden anyag. Ne firtassuk, hogy hol helyezkedett el. Viszont felvethetjük a határok kérdését, az ettől-addig dimenziók problémáját.

Mivel pedig elemezhetjük azt is hogy mi létezett az ősmag körül,

el kell fogadnunk, hogy a tér filozófiai kategóriája ÖRÖK.

Ez azt jelenti, hogy az ősrobbanás elméletének a második problémája az, hogy **mi vette körül az ősmagot?** Nem mondhatjuk, hogy az ősmag téren kívül volt, hiszen helyet foglalt el és voltak dimenziói!

Félreértés ne essék: Az eddigiek egyáltalán nem akarnak az ősrobbanás elvének a **cáfolata** lenni. Pusztán annak – jogos – **kritikája**, ami nem a lényegét, hanem a körülményeinek a hézagos meghatározását illeti.

A rések betömésére újabban kétféle kísérlet történik.

Egyesek **ősrobbanás- és világösszeomlás-sorozat**ot feltételeznek, itt el nem magyarázható módon a negatív anyaghoz, fekete lyukakhoz stb. kötött módon. Nem vitás, hogy egy ilyen elmélet ügyesen megoldaná az idő és a tér problematikáját, persze mindkettőt öröknek feltételezve.

Sajnos az evidens probléma egyeseket képtelen, mondhatni okkult felfogások felé hajtott. Ilyen az az új elmélet, amely szerint az ősrobbanás előtt is volt idő, csak éppen **negatív irányban**. Ez sületlenség. Az idő mindig előre felé halad. Ha visszatolatunk egy kocsi-val, azzal nem jutunk vissza a múltba, mondjuk meg nem történné tenni egy elkövetett balesetet.

1.3 KITALÁCIÓK ÉS FELHANGOK

Az ősrobbanás elméletéhez rengetegen hozzászólnak az interneten. Az oldalak többsége az alapokhoz képest semmitmondó. Jó részük meg nem alapozott fantazmagória és akadnak közöttük izléstelen felhangok is.

Ilyen a „nagy fizikus”, H. kitétele, miszerint őt „nem érdekli, hogy mi történt az ősrobbanás előtt”, ami nem tudósra valló kijelentés, illetve hogy egy matematikai képletben megfogalmazza a világegyetem lényegét, ami határtalan nagyképűség.

Hasonlóan képtelen állítások a következők (az „Ősrobbanás” keresésnél):

1. Az ősrobbanás előtt nem volt semmi. No és akkor mi robbant? A semmi?
2. Elképzelhető, hogy a sötét anyag a világegyetem előtt is létezett. Érdekes: anyag létezett az anyag előtt? No és mégis miben?
3. Az ősrobbanás előtt az idő visszafelé haladt a szimmetria jegyében. Mivel az idő telik, kérdés, hogy visszafelé hogyan teszi azt? Ürül?

A témával kapcsolatosan a tudósok egy része mintha elveszítette volna a szerénységét: állításaikat tényekként és nem elképzelésekként mutatják be. Elég, ha csak két kérdést teszek fel ezzel kapcsolatban.

Honnan tudható, hogy a világ 13,8 milliárd éve **egyre csak tágul** és nem voltak periódusai, amikor szűkült? Ki lát vissza mondjuk öt milliárd évre és mi alapján?

Honnan tudható, hogy **a „belátott” határain túl is tágul**? Tudományos megközelítés-e az ismeretlenre ráhúzni az ismert egyszerű képletét?

Elnéztem a lottósorsolásra használt gömböt. Benne a golyócskák a megpörgetés előtt mind a fenekén tanyáztak. Majd felemelkedtek és az eredeti helyükhöz képest elkezdtek „tágulni”, vagyis az egymás közötti távolságaik növekedtek. Azonban ez a jelenség csak igen rövid ideig tartott: lehullva ismét egymáshoz közeledtek. A tágulás csak adott pontról nézve és adott ideig jellemző.

Összefoglalás. Az ősrobbanás még nem tartható tudományos ténynek: rengeteg bizonytalan elemet tartalmaz. Ezen túl se azzal kellene kíváncsossá tenni, hogy összezagyváljuk az idő és a tér jól bevált fogalmát, hanem azzal, hogy elfogadható magyarázatot találunk a lényegükre.

Amúgy lehet, hogy idővel rábukkanunk a világ keletkezésének kevesebb hibával terhelt magyarázatára, az viszont bizonyos, hogy az is csak elmélet lesz, mert az emberiség sohasem fogja tudni cáfolhatatlanul bebizonyítani.

A világ végtelen, ergo véges elméletekkel nem magyarázható.

2. A RELATIVITÁS ABSZOLUTIZÁLÁSA

2.1 A RELATIVITÁS TANA

A tér és az idő viszonylagossága a XIX. század közepétől foglalkoztatja a tudósokat. A tézist nem Einstein találta fel, mint manapság hirdetik, viszont ő tökéletesítette arra a fokra, ami lehetővé tette a gyakorlati alkalmazását.

Nem lehet célom az elmélet teljes bemutatása; csak a vele kapcsolatos, az időre vonatkozó nézeteket fogom görcső alá venni.

Az első fokon a fizikusok csak annyit jelentettek ki, hogy **az idő relatív**, amit egyesek azonnal úgy értelmeztek, hogy abszolút idő egyáltalán nincs is.

A második fokon a csillagászok az idő fogalmát teljesen elvetették és helyére a **tér-idő** kategóriáját erőltették.

A kérdés az, hogy a fizika egyes területein kétségtelenül hasznos új faktor megállja-e a helyét általánosan, gyakorlati és filozófiai tekintetben is?

2.2 AZ IDŐ LÉNYEGE

A relativitás tana összetéveszt két lényeget: az időt és a sebességet. Az év – illetve annak részei – a Földnek a Nap körüli forgásához kötött tényező, azaz valójában **sebesség**. Nem vitás, hogy ebben az értelemben viszonylagos. Természetesen semmi akadálya annak, hogy más csillagrendszerekben más sebességekkel kalkulálva másféle időegységeket használjunk. Azonban ez egyáltalán nem hat ki a köznapi életünkben alkalmazott időfogalomra.

A relativitás mintapéldájaként a következőt említik:

Ha egy madár mozgását egy mozgó hajóról szemléljük, akkor abszolút sebességről nem beszélhetünk, hiszen nem tudjuk megállapítani a madár röptének a gyorsaságát. Általánosságban: az egymáshoz képest mozgó dolgoknak – aminek a világegyetem objektumai – az egymáshoz képesti sebessége viszonylagos, ezért nem lehet az idővel mit kezdeni, csak a téridővel.

Ez rendben is lenne. Csakhogy a mintapélda nem az időről szól, továbbá két csúsztatást rejt. Egyrészt a madár sebességét egy fix parti pontról se állapíthatjuk meg, ha nem tudjuk, hogy honnan hová repül. Másrészt viszont ha tudjuk, akkor a sebességét is meg tudjuk határozni.

A példa tanulsága az, hogy nem a sebességből kellene levezetni az időt, hanem fordítva és akkor az abszolút időnek is lenne jogosultsága, ahogy azt a mindennapi életben tapasztaljuk. Különbözik miként mérnénk meg és jegyeznénk fel mondjuk a gyorsasági világrekordokat?

2.3 AZ ABSZOLÚT IDŐ

Időkategóriáink stabilak. Jól használhattuk őket például a Holdra történt utazásnál is. Ha űrszondát küldenénk a legközelebbi állócsillag, az Alfa Kentauri felé, annál se használnánk más időegységeket.

Amúgy a világegyetem legapróbb jelensége is olyasmi, ami a filozófiai abszolút időhöz köthető.

Most viszket az orrom, ezért pár pillanatra meg kell vakarom.

Az időnek két aspektusa van: az **időpont** (most) és az **időtartam** (pár pillanat). Érdektelen, hogy ezeket milyen egységekben mérik, az esemény akkor is abszolút időben történt adott időponttól adott időpontig.

Az idő nem a mértékének a függvénye.

Ezzel kapcsolatban két további dologra kell felhívnom a figyelmet.

Az idő mindig **előrefelé halad**. Ha valamilyen csoda folytán egy napnyi idő alatt harmincszor megkerülném a Földet visszafelé, átlépve az időhatár vonalát, akkor se kerülnék vissza az egy hónappal korábbi állapotba.

Az élőlények szempontjából **az abszolút idő egyben biológiai idő is**. Sokan bedőlnek az olyan számárságoknak, amelyek szerint egy hosszú űrutazásból valaki megfiatalodva térhetne vissza a Földre. Hogy úgy mondjam az ember – sajnos? – mindenüvé magával cipeli a biológiai idejét. Az űrutazásról visszatérve embertársai nem lesznek nála se fiatalabbak, se öregebbek. (Az már más kérdés, hogy nekem is volt olyan repülőutam, ami alatt a szólás szerint „éveket öregedtem”.)

Összefoglalás. A relatív idő és a téridő hasznos csillagászati kategóriák. Viszont sem szükség, sem filozófiai lehetőség nincs az abszolutizálásukra. Ezt igen jól mutatja az is, hogy az idő különböző mértékegységei – mondjuk a földi nap és a holdnap – igen jól egymásba konvertálhatók, közös nevezőre hozhatók. Ennélfogva valahol csak létezik egy közös nevezőjük. Na és azt minek nevezzük...?

3. OKKULTIZMUS ÉS AZ UFO-K

3.1 MIÉRT AKTUÁLIS A TÉMA?

Az embereket általában az oktalan hiszékenység és a túlzott lelkesedés jellemzi. A mostanában „pörgésnek” nevezett nagy rohanásban nincs se idejük, se türelmük elgondolkozni a rájuk zúdított ismereteken.

Ezeket egyébként tévesen becézik információknak. Mert nem információ az az ismeret, amit háttér-tudás hiányában nem tudunk értelmezni; ami nem felel meg a valóságnak; ami féloldalas stb.

Embertársaink közül sokan szívesebben hisznek bizonyos **okkult dolgokban**, mint Istenben. Az okkultizmus is egyféle hit, hiszen a transzcendensre, a természet-fölöttire vonatkozó nézetek egyvelege. Mi több vallás is, hiszen sokszor vallási jellegű gyakorlatokkal párosul, mint a fekete-mise, a sátánimádás stb.

Az okkultista szemlélet jórészt a **sorsra** irányul (lásd jóslás, csillagjegyek) és egy nyilvánvaló ellentmondást tartalmaz, amit sokan nem is fognak fel. Egyesek nem hisznek a túlvilági lét vallás által kínált formájában, de olyan okkult eseményeken (lásd asztaltáncoltatás) vesznek részt, amelyeken túlvilági szellemeket idéznek.

Az okkultizmust sokan azért választják, mert az nem kényszeríti őket semmire, mint az istenhit. Ez azonban tévedés és önáltatás. Tévedés, mert a hívó ember számára a parancsok nem kényszerít jelentenek, hanem követendő erkölcsi normát. Önáltatás, hiszen az okkult ember saját magát kényszeríti okkult gyakorlatokra.

A túlvilág nevezett kétféle megközelítése között igen nagy a különbség. Miközben az okkultizmus kizárólag a fantázia terméke, az egyistenhitet tudományos érvek támasztják alá (vö. teológia).

Már csak arra kell válaszolnom, hogy miért kerül az okkult csizma az asztalra az UFO-k kapcsán?

A tájékozatlanok kedvéért illik elmondani, hogy az UFO az Unidentified Flying Object rövid neve, ami azonosítatlan repülő tárgyat jelent. Önmagában véve semmi köze az okkultizmushoz: a dolog bármi lehet természetes-tudományos magyarázattal: például egy szokatlan légköri jelenség.

Nos, bizonyos körökben az UFO-kat szinte vallásos tisztelet övezi. Úgy **hisznek** a létükben, mint mondjuk a görögök az olimposzi istenekében. A média pedig erősen táplálja ezt a hitet, ami által azt remélik, hogy a másik táborból, az igazi hívők köreiből sikerül elcsábítaniuk egyeseket. És ez a reményük nem alaptalan: nem egy templombajáró ismerősöm volt, aki feltétlenül hitt az UFO-kban is. Ezek szerint az istenhitük nem volt túl szilárd, de ezt most hagyjuk.

3.2 HONNAN JÖHETNÉNEK AZ UFO-K?

Az UFO-k észlelése egyáltalán nem új jelenség, meglepő csak az, hogy a magukat tudományosnak valló médiumok is táplálják ezt a csacsiságot. Nem vitás, hogy az eddig UFO-nak tartott valamik egyike se volt az, bár nem mindegyiket sikerült megmagyarázni amellet, hogy UFO-jellegük cáfolatot nyert. Azonban az ilyen közlések kisebbségben vannak, mivel nem izgatják az „agyi ízlelőbimbókat”, vagyis nincs szenzációértékük.

Most próbáljunk elvonatkoztatni a látomásoktól és koncentráljuk arra a kérdésre, hogy egyáltalán merről lennének várható repülő objektumok?

Naprendszeren kívülről. Végezzünk el némi számításokat! A hozzánk legközelebbi csillag, az Alfa-Kentauri 4,34 fényévre van tőlünk. A fény 300.000 km-t tesz meg másodpercenként. Egy évben 31.536.000 másodperc van, tehát egy fényév 9.460.800.000.000 kilométernyi távolságot jelent. Végülis a Kentauri **41.059.872.000.000 kilométerre** van tőlünk.

Most vegyünk egy járművet, amely óránként 1.000.000 kilométert tesz meg, , tehát egy óra alatt két és félszer eljuthatna a Holdra. Ez „mindössze” **4.687,2 év** alatt le is küzdené az Alfától a Földre tartó távolságot.

Most ne firtassuk, hogy egy ilyen járműnek több ezer tonnásnak kellene lennie, azt pedig pláne ne, hogy mivel hajtánák meg ekkora sebességre.

A tudomány szerint csak egy sok-sok tízezernyi év óta felénk haladó kisbolygó lenne képes hasonló teljesítményre, de ne kívánjuk, hogy az találkozzon a Földdel!

Naprendszeren belülről. Tőlünk a Nap felé a hőség miatt az élet minden formája kizárt: a hő elől nem lehet a bolygó belsejébe rejtőzni. Bár kedveltem az „Ezer év a Vénuszon” című sci-fit (Botond-Bolics Gy.), arról a bolygóról nem várható látogató. Nem véletlen, hogy nem a Vénusz, hanem a Mars a legközelebbi célpontunk.

Ott és távolabb a hideg kizárja a felszíni életet. Viszont ad abszurdum elképzelhető, hogy a nagy bolygók valamelyik holdjának a **belsejében** létezik egyféle, a földre emlékeztető életforma. Ámde igen csekély a valószínűsége, hogy ha ilyenek egyáltalán léteznek, azok az emberhez hasonló, sőt nála fejlettebb intelligens lények: ennek ugyanis már réges-régen tapasztalnunk kellett volna a **valódi** jeleit.

Összefoglalás. Kár lenne megfosztani az UFO-szekta híveit az izgi és ártalmatlan játékuktól. Én is vidáman táncoltam Shaking Stevens „Flying Saucers rock’n’roll” című ugyancsak felrázó számára, bár nem értem, hogy egyesek miért ragaszkodnak a „repülő csészealj” kifejezéshez (csésze helyett). Mindegy: sem a csésze, sem az alja nem ideális alakú repülőobjektum.

Istenhívóként úgy tartom, hogy a világegyetem más régióiban is kell, hogy létezzen élet. Kizárt, hogy Isten – akiknek jobban tetszik: a Természet – fantáziája megállt volna az embernél: ennél a csodás, de mégis tökéletlen lénynél. Ugyanakkor a valódi tudomány szolgájaként az UFO-val kapcsolatos dolgokat oda kell sorolnom, ahová valók: a játékos képzelet világába.

4. VÉLETLEN ÉS CSODA

4.1 KORSZELLEM

Ez a fejezet a tudásról, a véletlenről és a csodáról, illetve ezek viszonyáról szól. Először is azt kell áttekintenünk, hogy miként viszonyultak ezekhez az emberek a különböző korokban.

Az **ókorra** az jellemző, hogy a tudás csendes alázattal szolgálta az emberiséget és a tudomány nem akart az emberi élet más szférái fölé tolakodni. Békésen megfért egymással az ismert és a tudomány számára ismeretlen valami, amit az emberek csodának tartottak. Semmiről se gondolták azt, hogy véletlen.

A **középkorra** ugyanez mondható el.

Mindig megjegyzem, hogy a középkort páran **sötétnek** titulálják, ami számárság: az értetlen nagyképű valakik által egyszer feldobott „szlogant” sokan kritika nélkül átvették. Nem mellelesleg soha senki se árulta el nekünk, hogy az a kor miért, mitől lett volna sötétebb a többinél.

Abban a „sötétségben” születtek a művészet legvilágosabb alkotásai Leondardo, Raffaello, Michelangelo keze nyomán. Komoly gondolkodók sora fémjelzi a kort Szent Ágostontól Galilein át Erasmusig. Még a lovagias életszemlélet, az erkölcsi világosság uralkodott, aminek a mi Nagy Lajosunk a fényes példája. És a közemberek még hittek valamiben, amit éppen úgy nem értettek, mint mi a saját dolgainkat, viszont velünk szemben az a hit még reményt, fényt adott nekik.

Az **újkorban** az emberiség gögösen fitogtatni kezdte a tudását. A vallás (reformáció) és a gondolkodás (felvilágosodás) túldícsért megújulásáról alaposabb megfontolás után kiderül, hogy legalább annyi kárral jártak, mint haszonnal. Ideje lenne, hogy a pozitív vonásaik mellett a negatív hatásaikat is mérlegeljük.

A harmincéves háborúban (1618-1648) Nyugat-Európa lakosságának az egyharmadát gyilkolták le a „megreformált” vallási eszmék jegyében.

Egyesek abban a tévhitben élnek, hogy a vallásháború az alapjaiban megtámadott katolikus egyház és a protestánsok között volt a leghevesebb. Ez azonban tévedés: a protestánsok ágazatai közötti küzdelmek sokkal véresebbek voltak. Például a puritánok heves gyűlölettel írtották a kvékereket és az unitáriusok legfőbb ellensége Kálvin volt.

Miközben a reformáció hitbeli megújulást nemigen hozott, inkább csak vallásgyakorlatit (a hit ui. az ember személyes viszonya Istenhez), furcsa „vallási tanok” nyereszkedő, illetve bomlott hirdetői nyergelték meg az új hullámokat sötét teóriákkal és praktikákkal kábítva értetlen híveiket.

A francia „felvilágosodás” korában többeket ítéltek el boszorkányságért, mint azelőtt bármikor és a fekete mágia végigkísérte a francia történelmet a XIX. század során.

A francia forradalom megpróbálta kiiktatni Istent az emberek életéből. Azonban hármas jelszava – barátság, testvériség, egyenlőség – humbugnak bizonyult. Miután a tudás került az oltárra – meztelen leányzó alakjában – a tiszta hit mellett elhalt a remény is. A mindennapi embernek nem maradt hová fordulnia az evilági elmaradt boldogsága máshonnan való pótlására.

A fizikai guillotine-ok kevesebb embert végeztek ki, mint a szellemiek, mivel **az is gyilkos, aki megöli a lelket**: a hitet és a reményt. Lehet, hogy sokat megtudtunk a világról, viszont egyre kevésbé ismerjük önmagunkat, mert az utóbbi tudáshoz – és vele a boldogsághoz – nem tudomány, nem hideg logika szükségeltetik, hanem lélek.

4.2 AZ ISMERETLEN MINŐSÉGE

A **modern korra** a *tudományos-technikai forradalom* a jellemző. „Az ember legyőzte a természetet” – dicsekedtek a politikusok és a (nem annyira) gondolkodók. Ámde a **legújabb korban** egyre gyakrabban találkozunk olyan felfedezésekkel, melyek miközben egy felvetésre választ adnak, ezernyi új kérdést nyitnak meg.

Például a csillagászok rábukkantak a fekete lyukakra. Ezzel komoly munkát adtak maguknak, mert a világegyetem eddig feltételezett egész működését újra kell gondolniuk.

Tudásunk gyarapodásával exponenciális arányban növekszik az új ismeretlenek száma, ráadásul egyre kevésbé kecsegtetve a megismerés lehetőségével. Ezért át kell értelmeznünk a véletlen és a csoda lényegét, illetve ezzel egyidejűleg a tudomány és a hit egymáshoz való viszonyát.

A kérdés szemléltetéséhez az **emberi élet** kialakulása szolgálhat például.

A világegyetem keletkezésére vonatkozó „ősrobbanás-elmélet” számomra igen szimpatikus, bár még várom a kiegészítő magyarázatát. Az elmélet szerint ez a mai világ mintegy 13,8 milliárd évvel ezelőtt keletkezett, Földünk pedig 4,8 milliárd éves. Egy-két milliárd év ide-vagy-oda nem változtat a lényegen. Matematikailag igen kicsi a valószínűsége annak, hogy ennyi idő alatt a Földön élet születhetett és még sokkal kisebb annak az esélye, hogy az első életformákból létre tudott jönni a mai ember.

Ezért felvetődik a kérdés, hogy minek tekintsük a Föld, az élet és az ember keletkezését: véletlennek, vagy csodának?

A tudósok az ismeretlent tekintve valószínűségi skálán gondolkodnak. Ha a valószínűség a felső határ felé tendál, akkor **objektív véletlenről** beszélnek, amúgy pedig bevallják, hogy a jelenségre nincs magyarázat, annak bekövetkezése csoda, bár nem szívesen élnek magával a kifejezéssel.

A hívő ember másként gondolkodik és a tudományosan alaposan meg nem magyarázott dolgokat csodának tartja. Vegyük például a Lourdes-i gyógyulásokat! Nem kizárt, hogy egyik-másik bizonyos mértékig tudományos alapon is indokolható. Azonban többségük a tudósok számára is rejtély.

Aligha vitatható, hogy ha nem is az egész világegyetemnek – ki tudja, mi minden található a távolabbi régiókban –, de az általunk ismert részének a **legmeglepőbb jelensége az ember**. A kérdés az, hogy minek tekinthető a léte: véletlennek vagy csodának?

Ahogy a kisgyermek egymás után teszi fel a halmazott „apu-anyu miért?” kérdéseket, úgy fogalmazhatunk meg mi is egy kérdéssort. Miként álltak össze a molekulák DNS-sé? Miként alkottak az első sejtek összetettebb biológiai alakzatokat (mivel a tudósok szerint a DNS nem változik...) Sok lépés után miként alakult ki az első emlős? Ismét ezernyi lépés után miért van ilyen szép barna szeme Jucikának?

Rendeljünk mindegyik lépéshez valószínűséget, objektívan meglehetősen kicsit. Ha a százalékokat összeszorozzuk, akkor nullához igen közeli számot kapunk. A végeredmény nem mennyiségi, hanem minőségi értelemben így fogalmazható meg:

Az ember az általunk ismert világ legnagyobb csodája.

Az ember nem lehet a véletlen műve: ahhoz túl kicsi a létrejöttének a valószínűsége. Ezért az ateista számára az emberi lét megmagyarázhatatlan csoda, miközben a hívő – annyi más ismeretlennel együtt – a Teremtésnek tulajdonítja. Ennek az eltérésnek a dacára az ismeretlen nem eltávolítja, hanem közelebb hozza egymáshoz az ateistát és a hívőt, illetve a tudáson és a hiten alapuló ismeretet, amint mindjárt kifejttem.

4.3 KONVERGENCIA

Az ismert és az ismeretlen dolgok egyaránt szaporodnak, bár az utóbbiak sokkal gyorsabban. Ez a folyamat azzal jár, hogy a hit és a tudomány világa bizonyos értelemben közeledik egymáshoz.

A hit ma már nem csak a legfőbb forrására, a **kinyilatkoztatásra** támaszkodik, hanem annak értelmezéséhez felhasználja a tudomány eredményeit is. Ma már nem gondoljuk, hogy a Biblia a természeti tényezők esetében is szó szerint veendő. Ezért már csak a vastagnyakúak vetik el az evolúció gondolatát. Az ősrobbanás elmélete is harmóniában áll a Teremtés tézisével. Egyre jobban terjed a nézet, hogy Isten a teremtet dolgok *fejlődésképesége* által teremti folyamatosan újra a világot.

A másik oldalon ma már a tudomány se olyan öntelt. Elfogadja azt a tényt, hogy vannak dolgok, amikre nem csak ma nem talál magyarázatot, hanem a jövőben sem fog, amik így természeti csodák maradnak. Ezt a kurzust Heisenberg indította el a bizonytalansági reláció tézisével aminek lényege, hogy nem azt tudjuk, amit látunk. Vagyis terjedőben van a **„tükör által homályosan”** felfogás, ahogyan a hívő szerint az ember próbálja megérteni Isten evilági hatásait.

A világegyetem tágul. Vele együtt a megismerendő tényezők köre is bővül. Ámde a bővülést nemcsak csillagászati dimenziókban kell értelmezni, hanem az ismeretek mélységében is. Például minél többet tudunk a DNS-ről, annál több újabb kutatási témára, megismerendő területre bukkanunk.

A rejtélyes dolgokra csak pár példát említek:

Egy nem fertőző, de kínos bőrbetegségben szenvedek. Jelenségei a két kezemen teljesen szimmetrikusan mutatkoznak. Rajtuk és a lábaimon pedig érthetetlen hirtelen szúrások teszik próbára a türelmemet. Az orvosok egyikre se tudnak magyarázatot.

Már sejtjük, hogy az emberi testnek az ideg-, a vér-, a nyirokrendszeren túl van egy olyan belső „információs rendszere” is, amit az akupunktúrával gyakorlatilag részlegesen megközelítettek, de amire tudományos magyarázat még nem létezik: nem tudni, hogy a testet valahol ért hatás milyen úton tevődik át más testrészekre.

Egy mexikói lepkefaj egyedei elindulnak New Orleans felé, aminek a környékén megpihennek, szaporodnak, elhalnak. Utódaik északra tartva egy hatalmas kört tesznek meg Kanadát is érintve, majd a negyedik generációs lepkeifjak boldogan megérkeznek ama szűk mexikói völgyecskének a fáira, ahonnan az ükapucik és ükanyucik az érthetetlen vándorútnak indultak.

Ez jóval bonyolultabb jelenség, mint a postagalamb tájékozódása, pedig arra sincs magyarázat. Vajon milyen GPS-t tartalmaz e lepkéknek a DNS-e?

A tudósok úgy tartották – vagyis hogy azt **hitték** –, hogy az élet feltétele az oxigén, mert az emberi életé az. Ma már tudjuk, hogy tévedtek, mert a **mély tengerekben** a még működésben lévő vulkánok környékén olyan élőlények élnek, amelyek sohase jutnak oxigénhez, sőt, szinte cumizzák a kén-dioxidot, ezt az ember számára halálos mérget.

Összefoglalás. Nemrég még a tudomány csálhatatlanságában hittünk. Azonban a példák sora int bennünket a visszafogottságra. Nem értünk semminek a végére, mi több, vannak dolgok, amiknek soha nem is fogunk a végére érni, mert egy ablak bezárulásával ezernyi új fog kinyílni. Példaként már említettem a **fekete lyukakat**.

Ezek a jelenségek megkérdőjelezzik a négy dimenzió érvényességét és halványan felvetik ismeretlen dimenzióknak a lehetőségét is. Ezek persze olyan kiterjedések, amiket a négydimenziós ember **közvetlenül** sohasem fog észlelni, viszont közvetve, a hatásaikon keresztül megtapasztalhatja őket. Tükör által homályosan...

5. AZ IGAZSÁG TERMÉSZETE

A világról való tudásunkat **megismerés** által szerezzük meg. Mivel pedig a világ végtelen, világos, hogy megismerésünk korlátos. Kétféle értelemben is az: szélességében és mélységében. Szélesség: a Földünkénél minél távolabbi régióra vonatkozik a megismerésünk, tudásunk annál *bizonytalanabb*. Gondoljunk csak a fekete lyukakra. Mélység: jóllehet ismereteink tárháza egyre gyarapodik, adott esetben tudásunk *nem eléggé részletes*. Például a DNS-t csak felszínesen ismerjük.

Egy ismeret akkor **igaz**, ha megfelel a tényszerű valóságnak. Az igazság annak az oldalán áll, akinek az ismeretei igazak. Mivel megismerésünk korlátos, el kell fogadnunk, hogy az igazság is az. Ez azonban nem jelenti sem azt, hogy a korlátos igazság értéktelen, sem azt, hogy viszonylagos.

Sokan hajlamosak alaposabb megfontolás nélkül általános érvénnyel kijelenteni, hogy **az igazság relatív**. Pedig ha jól belegondolnának, akkor rájönnének, hogy a **természettudomány** területén nem létezhetnek relatív igazságok.

A Föld vagy lapos, vagy gömbölyű. Az egyik felfogás igaz, a másik hamis: tertium non datur. Továbbmenve: a világ vagy az x-féle, vagy az y-féle módon keletkezett: még nem tudjuk, hogy miként is történt, de annyi biztos, hogy csakis egyféle módon jöhetett létre. Végül az anyag nem hullám- **vagy** részecske-természetű, hanem a megfelelő kötőszó az **és**: az anyag egyszerre mindkét természettel bír.

A természettudományos igazság olykor összetett, de mindig abszolút.

Bár a tudósok sok mindenben vitatkoznak, nem gondolhatjuk, hogy mindegyik oldalnak igaza van, azt viszont igen, hogy van igaza: vagyis hogy az igazságnak nem a teljes, hanem a részleges birtokában van.

Innen adódik, hogy a tudomány fejlődése a tézis-antitézis-szintézis hármason alapul.

A mindennapi életben hajlamosak vagyunk a másoké elébe helyezni a „**magunk igazát**”. A jelenségeket ki így, ki úgy látja; pontosabban szólva szeretné látni és láttatni az érdekeitől nem függetlenül.

Tipikus példa erre az autóbaleset. A mikéntjét és módját az érintett felek sokszor eltérően adják elő, hogy az állítólagos tanúkról ne is beszéljünk. Vajon előfordulhat, hogy mindegyik résztvevőnek igaza van?

Hajlamosak vagyunk a **részigazságokat** relatív igazságokként felfogni és elvetni az abszolút igazságot. Pedig nem helyes az igazságot összetéveszteni más dolgokkal, például a felelősséggel. Az utóbbi lehet részleges, de az igazság a baleset esetében is abszolút: egy és oszthatatlan. Ahogyan a világ nem keletkezhetett többféle módon, úgy a baleset is csak egyféle módon történhetett meg.

Itt már kezdünk átcsúszni az anyagi-fizikai szférából a lelki-szellemibe, illetve a természettudományiból a társadalomtudományiba.

Egyesek úgy gondolják, hogy míg az előbbi objektív, az utóbbi szubjektív, ezért ennek a területén az igaz és az igazság lényege másként értelmezendő.

A kérdés két egymástól nem független vetületben vetődik fel különösen élesen: a hitnek és az annak gyakorlati vetületeként is felfogható erkölcsnek a szférájában.

Mivel a társadalmi rendszereket emberek hozzák létre emberek számára, sokan azt feltételezik, hogy az **erkölcsi igazság** relatív. Mivel pedig az erkölcs a bűn körül forog, a bűnösség és az erkölcsösség is viszonylagos.

Példaként a pápua emberevőt hozzák fel, akinek a „társadalmi köreiből” az emberevés nem bűn, sőt szinte erénynek számít.

Ezzel kapcsolatban két dologra kellene jobban figyelni.

Egyrészt a **felmenthetőség** nem jelent erkölcsösséget. Az óceánon hanyódó hajótöröttek, az Andokban lezuhant repülők túlélői is kannibálokká lettek. Noha a „szükség törvényt bont”, nem teszi a törvényteleniséget erkölcsössé.

Másrészt a XX. század nagy diktátorai olyan törvényeket vezettek be, amelyek még az emberirtást is legalizálták. A „társadalmi körükben” gyakorolt tetteket mégis minden jóérzésű ember végtelenül erkölcstelennek tartja.

A hiba, a bűn, az embertelenség csakis azáltal teljesíti ki a lényegét, hogy **van mihez mérni**. Ezt – Platon nyomdokán haladva – erkölcsi ideának is nevezhetnénk. Az pedig nem más, mint az abszolút erkölcs.

Legyen szabad megjegyeznem, hogy számomra létezik egy ilyen etalon: a tízparancsoltnak a szeretet törvénye alapján való kiteljesítése. Nem kell hívőnek lenni ahhoz, hogy valaki belássa: a „szeresd felebarátodat” parancsnál nem létezhet felsőbbrendű erkölcsi törvény.

A hitbeli igazság maradt a sor végére. Leginkább azért, mert ez a legösszetettebb problémakör. Egyrészt azért, mert már túl sok áldozata volt annak, hogy egyesek az abszolút hitbeli igazság birtokosává jelölték ki magukat. Másrészt a hit az embernek a legintimebb belső szellemi-lelki világát jelenti, és minden embernek joga van abban hinni, amiben akar. Ami persze nem jelenti azt, hogy igaza is van.

Nem kerülhetem meg, hogy kertelés nélkül felvessem a kérdést:

Létezik-e abszolút hitbeli igazság?

Természetesen létezik. A hit „religio”, az evilágin túli dolgokkal való kapcsolat. Mármost vagy léteznek tényszerűen azok a dolgok mint az istenhívő hiszi, vagy sem, mint az ateista véli. Ismét csak tertium non datur. Az istenhitek sokfélék, de az evilágon túli létezés – ha van olyasmi – nyilván csak egyféle. Az x-y-z vallás róla alkotott képei nem lehetnek egyszerre teljes egészükben igazak.

Összefoglalás. Amint a természeti törvény egy, úgy a természetfeletti rend is egy. Másokkal szemben nem merem állítani, hogy ismerem azt a teljes igazságot. Viszont remélem, hogy egy részével tisztában vagyok annyira, hogy emberként élhessek.

A gyakorlatban a törvények, a felelősségek, a jutalmak és a büntetések lehetnek relatívak, ezeknek lehetünk így vagy úgy, ilyen-olyan mértékben a részesei, azonban a hit- és erkölcsbeli igazság egy, vagyis abszolút.

6. A NYUGAT VÁLSÁGA

A Nyugat, amin a fehér emberek lakta Európát, Észak-Amerikát és Ausztráliát kell érteni a totális zűllés felé halad. Elerkölcstelenedésének az elvallástalanodás az oka, amit az újkori globalizmus termelt ki; az erkölcs ugyanis nem más, mint a vallás mindennapi gyakorlati kivetülése. Ezt a kitételt alább majd igazolom.

A Nyugat társadalmi válságáról számos könyvet írtak, így nincs értelme, hogy megismételjem az alapokat. Viszont úgy tűnik, hogy a kiváltó okok és a válság egyes jelenségei nem eléggé tisztázottak. Ennek pedig az az oka, hogy

a vallás és az erkölcs fogalma, illetve ezek viszonya nem kellően tisztázott.

Ezért legelőször az alapfogalmakat kell rendbe tenni.

6.1 VALLÁS ÉS HIT

A vallás és a hit fogalmát a köznapi szóhasználatban felváltva szokás alkalmazni, ami nem baj. Viszont meglepő, hogy a viszonyuk még vallásos körökben sem kellően átgondolt és ott is felcserélik őket, ahol az nem korrekt. Továbbá a vallást gyakran összetévesztik a gyakorolt formáival, ill. az egyházakkal, ez pedig olyasféle hiba, mintha a labdarúgást azonosnak tekintenénk a focicsapatokkal.

Mivel a vallás fogalom elméleti, filozófiai szinten nem kellően definiált, mindenekeelőtt ezt a hiányt kell pótolni. Első megközelítésben

a vallás (latinul: religio, a legare kötni-kötődni igéből) az embernek a transzcendenshez való viszonya és az arról vallott meggyőződése.

Vannak akik nem kötődnek a transzcendenshez. Őket **ateistáknak** szokás hívni. Két válfajuk van. Egyesek elgondolkodnak az élet értelméről és azt nem Istenben látják. Ők a **meggyőződéses** ateisták. Mások a lényegét nem mérlegelve csupán érzelmi okokból vagy oda nem figyelésből nem fogadják el Istent. Ők a többségi, az **ösztönös** ateisták.

A vallás és a hit dilemmáját az előbbi fogalom másik jelentése oldja fel.

A vallás (latinul: confessio) a religio gyakorlati megnyilvánulása, mintegy külső vetülete, amit megvallásnak, hitvallásnak mondunk.

Az ilyen értelemben vett vallás számos tényezőből áll a tanoktól és azok közlési formáitól kezdve a szimbólumokon át a vallásos cselekményekig. A reformáció során a protestánsoknál a vallási ágazatokat a megvallás szerint választották alosztályokra (lásd például ágostai confessio).

A reformációt tévesen nevezik hitújításnak. A hit az ember legbelsőbb **személyes** ügye, amit egy **társadalmi** mozgalommal nem lehet megújítani. A reformáció vallásújítás volt, ami nagyrészt a vallásgyakorlás intézményeire és körülményeire vonatkozott.

Most térjünk át a hit fogalmára.

A hit (latinul: fides) az egyén bizalma Istenben. Az istenhívő nem valamiben hisz, hanem Valakinek, mert az Ő szava igaz, vagyis Szent.

A Révai lexikonban a következő érdekes meghatározás olvasható:

„A vallás az ember viszonya az Istenhez, amely az ember életét értelme, akarata és érzelmei szerint meghatározza; másképp az embert az Istennel összekötő kapocs, amellyel Istent megismeri, szereti és akaratát teljesíti.”

Ez egy igen kiváló definíció – csak éppen a **hitről** szól és nem a vallásról, hiszen minden embernek más és más a viszonya Istenhez.

Végeredményben ha tiszta képre törekszünk, akkor a transzcendensre vonatkozó fogalmi háromszögben kell gondolkodnunk az alábbiak szerint:

- A **religio** az emberi lény viszonya a transzcendenshez, azaz Istenhez. (NB.: A többistenhitekről és az okkultizmusról a továbbiakban sem lesz szó, mert esetükben még a transzcendens fogalma is zavaros.)
- A **confessio** embercsoportok megvallott felfogása erről a viszonyról. Az ilyen szűkebb értelemben vett vallás letéteményesei az egyházak, amelyek a hitvallást egyházi személyek által irányított közösségi vallási gyakorlatokhoz kapcsolják.
- A **fides** az ember személyes kötődése Istenhez, aminek két vetülete van. A hit **felfelé** közvetlenül Istenre irányul és eképpen **személyes** lényeg. A hívő a megvallási gyakorlatok által **oldalra** is kapcsolódik, ami a **közösségi** vetület.

A három lényegyet három szoros kapcsolat köti össze. Ha valamelyik ezek közül nem érvényesül, vagy valami által meggyengül, a rendszer összeomlik.

6.2 ERKÖLCS, TÖRVÉNY ÉS VALLÁS

Az erkölcsöt az emberi létet meghatározó **viselkedési szabályok** együtteseként, normájaként határozhatjuk meg. Ezzel nem mondtunk sokat. Általában az erkölcs fogalma két másik lényeggel való viszonyában válik homályossá.

Erkölcs és vallás. Az emberek egy része nem ismeri el, vagy inkább nem akarja elfogadni azt a cáfolhatatlan tényt, hogy a legutóbbi időkig Földünk minden pontján és minden korszakában a vallás határozta meg az emberi viselkedés társadalmi normáit, vagyis az erkölcsöt.

Az ókorban a sokféle ún. primitív, illetve többistenhitű vallás miatt a társadalmak erkölcei nagyon különbözőek voltak. Azonban Egyiptomban, a perzsáknál, később az amerikai majáknál, inkáknál, az afrikai törzseknél, az ázsiai buddhista-sintoista népeknél, hogy a muszlimokról ne is szóljunk, az emberi viszonyokat a vallás és annak korifeusai – a (fő)papok – szabályozták.

Erkölcs és törvény. Az afrikai és az amerikai törzsfők, nagyfőnökök éppenúgy a papokra kellett, hogy hallgassanak, mint a zsidó királyok, ha uralmon akartak maradni (ld. Ehnaton, Dávid). A világi és az egyházi hatalom mindenütt vetélkedett egymással, többnyire sikertelenül és végül a harc kompromisszummal zárult.

A zsidók életét a törvény (vö. Mózes) és a próféták (vö. Illés) együtt határozták meg.

Most következik a mondanivaló lényege. Amíg az egyensúly fennállt, a törvény és az erkölcs mint társadalomszabályozó erők, nem tértek el egymástól. Szakításukra, sőt szembefordulásukra a világi és az egyházi hatalom szétválasztásával került sor, ami az újkori nyugat „vívmánya”. Ezzel a kurzussal ellentétesen egyes népek visszatérnének a vallásukon alapuló világi törvényekhez (vö. államegyház, Irán).

A szétválasztás némi is előnyökkel járt, amiket azonban nem annyira észlelünk, mint a hátrányokat, főleg manapság. Világossá vált ugyanis, hogy igen sok törvénytisztelő ember messze nem erkölcsös. Sok országban a világi törvények a gazdagokat támogatják, újabban a gyilkosságot (aktív eutanázia) és az aberrált viselkedést (az LMBTQ betűk mögé rejtve) is felkarolják.

A törvény és az erkölcs szétválására igen jó példa a **halálbüntetés**. Tessék nekem elárulni, hogy miért törvényes – erkölcsös? – az egyazon országnak egyes államaiban (ld. USA), miközben elítélendő a többiben? Ugye, hogy az idevágó törvényeknek semmi közük sincs az erkölchöz?

Magasabbrendűség. Szerintem jogos a magasabb rendű erkölcs kifejezés. A zsidóság a **Tízparancsolattal** ajándékozta meg az emberiséget, ami messze tökéletesebb **erkölcsi törvényt** – ez a kulcsszó – jelentett, mint addig bármilyen más népnek bármelyik életnormája. Akadt rajta még javítani való: legyen elég a „szerezd a felebarátodat” parancsra gondolni. A zsidónak csak a zsidó volt a felebarátja. Ezt a szemléletet Jézus múlta felül az irgalmas szamaritánusról szóló példabeszédében.

A szeretet általános érvényével interpretált Tízparancsolatnál teljesebb erkölcsi normát nem ismerek. A történelem bizonyította, hogy más sem tette.

A IV. évszázadtól (Nagy Konstantin) fogva a keresztény felfogás határozta meg Európa erkölcsét. Többször is háttérbe próbálták szorítani, sikertelenül. A francia forradalom a keresztény erkölcsöt a „felvilágosodás” dacára átvette, hisz’ – hiába is tagadná valaki – a „szabadság, egyenlőség, testvériség” a kereszténység találmánya. Ez áll az istentagadó kommunizmus erkölcsi normáira is: mindegyik plágium.

Római és mai plutokraták. A vallás és az erkölcs sajátos kapcsolatára világít rá a(z új)gazdagoknak a kereszténység elleni egykori és mai egy tőről fakadó felhőrdülése.

A régi keresztényeket nem a (meg nem értett, elvontnak tartott) vallásuk, hanem az abból következő magatartásuk – vagyis az erkölcsük – miatt üldözték. Azért, mert a

keresztény erkölcs az erkölcstelen világi törvények legnagyobb ellensége.

Emiatt a hatalom mai urai azon az állásponton vannak, hogy mindenki higgyen csak amiben akar – lehet muszlim, keresztény, Baál-imádó – feltéve, hogy az **erkölcstelen törvényeket tisztelő világpolgár** módjára viselkedik.

6.3 A VALLÁSVESZTÉS FÁZISAI

Az emberek két kategóriába sorolhatók.

Vannak, akik valamilyen okokból **elgondolkodnak** az életük értelméről és arról saját véleményét alkotnak, illetve – ami ezzel közel azonos értékű – a környezetükből örökölték olyan meggyőződést, amivel egyetértenek.

Velük szemben egyre több a **meggyőződés nélküli** ember, az ösztönös ateista, aki haszontalannak tartja az élet értelmének a firtatását és gondolkodás nélkül elvet minden olyasmit, ami a mindennapin túlmutat.

Vallásvesztésről csak az előbbieket esetében beszélhetünk, hiszen elveszíteni csak olyasmit lehet, ami már a birtokunkban volt. Mivel a vallásnak három tényezője van, a vallásvesztés a közöttük lévő kapcsolatok fokozatos megszűnését jelenti.

Az első fázis. Egyesek ilyen-olyan okokból elvágják az őket az egyházukhoz kötő köldökzsinórt. Ezzel fontos lelki táplálékoktól esnek el.

A megvallást és a hitet összetévesztve jelentik ki, hogy „**én a magam módján hiszek**”. Ez tautologikus fordulat, hisz’ mindenki a maga módján hisz: az Istenhez való kapcsolata a legszemélyesebb dolga.

A kifejezés azt leplezi, hogy az illető felhagy a vallási gyakorlatokkal. Aki így tesz, az lemond a hitéről, hiszen a gyakorlatok erősítenék a hitét, sőt – a katolikusoknál – a szentségek szolgáltatók a hitet erősítő **kegyelmeket**. A megvallás nélküli hit sorsa ugyanaz, mint a táptalaj nélküli növényzetnek.

A második fázis. A gyenge fa utóda ritkán lesz erős. A „maga módján hívó” a gyermekeit már nem íratja be hittanra, nem küldi el a vallási gyakorlatokra. Ezért csodának kell történnie ahhoz, hogy a gyermeke magától rátaláljon Istenre.

Az önáltatás csimborasszója az a kitétel, miszerint „**a gyerek eldönti, hogy mit akar, ha majd felnő**”. A döntés választást jelent több egyformán jól ismert dolog között, ezért ez a nézet merő hazugság. Mert döntenie majd a megszokott kényelmes nihil és a kicsit se ismert, de távolról macerásnak és maradinak tűnő valami között lehet. És ugyan ki választaná az utóbbit? A végkövetkeztetés ezért kézenfekvő:

A gyermek teljes hitetlenségeért a „maga módján hívó” szülő a felelős.

Külön kell szólnom a tudatos ateistákról, akiknél a hit rendszerének a hármasa csak impliciten van jelen. Ők is rendelkeznek a transzcendensre vonatkozó tudatos meggyőződéssel és ők is felelősek azért, hogy utódaiknak azt olyan módon hagyományozzák át, hogy ne váljanak ösztönös ateistákká.

6.4 LEZÜLLESZTÉS

A nyugat-európai társadalom elvallástalanítása-elerkölcstelenítése csak kisebb részt spontán folyamat, nagyobb részt tudatosan szervezett művelet. A tudomány és a vele párosított felvilágosodás csak ürügyként szolgálnak a népvezetők számára, bár kétségtelen a közvetlen hatásuk se elhanyagolható.

A lezüllesztés célpontja az ifjúság, a család és az iskola, legfontosabb eszköze pedig a teljesen átlényegült média; az utóbbival azonban külön pontban kívánok foglalkozni. Lássuk tehát az első hármat!

Ifjúság. Minél fiatalabb valaki, annál formálhatóbb. Az egyik oldalon ezért nem véletlen, hogy egyes anarchisták gyerekhadsergeket szerveznek. A másik oldalon viszont ezért sem érthető, hogy a gyermeket miért zárják el a vallási gyakorlatoktól. Ahogyan kinő a gyermekkorból – és főleg a lázadó tinédzserkorban – már nem lesz annyira befogadó egy olyan összetett eszmerendszerre, mint a vallás.

Igaz, hogy a gyermekek nagy része vallásosságát a családjától kapja készen. Viszont az is igaz, hogy az csak csíra, aminek még sok öntözésre van – lenne – szüksége ahhoz, hogy szárba szökkenjen. Sok felnőttet ismerek, akik azért hagyták el lassan-lassan a vallásukat, mert az megmaradt a kisgyermeki szinten, amivel a felnőtt már valóban nemigen büszkélkedhet.

Nem véletlen, hogy a „létező szocializmusban” az ifjúság vált a vallást eltörölni óhajtó kommunista vezetők első számú célpontjává. Nem véletlen, hogy az ifjúságot jóra nevelő tanárookra, papokra meghurcoltatás várt. (Mint egykori regnumos erről sokat tudnék mesélni.) Azonban a tiltások és a fenyegetések nem érték el az óhajtott célt, mert – mint a szólás mondja – teher alatt nő a pálma.

Az ifjúságnak a transzcendenstől való elfordítására a mai diktátorok egy másik, ravaszabb és sajnos láthatóan sikeresebb utat választottak.

Az összetett módszernek két eleme van.

Az egyik oldalon a médiában hatalmas mérvű **dehonesztálás és deheroizálás** folyik. Látszólag logikus, valójában semmit se érő érvekkel a sárba húznak minden egykor szentnek, értékesnek tartott eszmét (vallás, család, nemzet) és kifigurázzák, ha nem éppen gonosznak tüntetik fel azok egykor tisztelt hőseit és képviselőit. Az is jellemző, hogy ködösítenek és ferdítenek a vallások lényegét illetően.

Vegyük például Giordano Bruno esetét. A vallásellenesek mártírt kreáltak belőle, jóllehet nem a természettudományos (egyébként önmagukban is zűrös, sok pontban okkult) nézeteiért, hanem pedofiliáért, sőt gyermekgyilkosságért ítélték el.

A másik oldalon egy hatásos **szeget-szeggel módszer** alkalmaznak. A transzcendens exoterikus (nyílt és érthető) megközelítése helyébe az ezoterikus (rejtett és rejtélyes), vagyis okkult értelmezését tuszkolják. Ennek kiváló példája, hogy a kisgyermekeket a szép mesék helyett zavaros rémtörténetekkel traktálják, az ifjakat pedig olyan sci-fikkel, amikben rengeteg a fikció, viszont nulla a tudomány.

Ahhoz, hogy a vallás egyre jobban elveszíti az ifjú híveit sajnos az is hozzájárul, hogy az egyházak olykor a kelleténél rugalmatlanabbak úgy a természettudomány új eredményeit, mint a megváltozott társadalmi életet illetően. Mondok két példát:

A liturgia telis-tele van szövegekkel, amelyek a Teremtés történetének még a szó szerinti értelmezéséből származnak. Márpedig nincs az a fiatal, aki elhinné, hogy Ádám volt a legelső ember mindössze pár ezer évvel ezelőtről. Arról ne is beszéljünk, hogy a katekizmus nyelvezete már a múlt században is elavult volt.

Tavaly nyáron részleteket olvastak fel a templomban a katekizmusból. Férfiasan bevallom, hogy nem értettem belőle egy kukkot sem, bár a piaristáknál kvázi teológiát tanultam.

Az egyház a kelleténél szigorúbb a fiatalokkal az életvitelüket illetően, ami az elmúlt fél évszázad alatt gyökeresen megváltozott. Mi tagadás, a mai egyházi elvek nem könnyítik meg például a családtervezést. A szolgálat terén is sokkal kevesebbet engednek meg, mint amit lehetne és mint a paphiány indokolná.

Család. A jóléti társadalom egyik nagy – ha nem a legnagyobb – baja-bűne az, hogy a családot mint **anyagi közösséget** határozza meg, aminek legfőbb célja az utódok jólétének a biztosítása. A gyermekek egészséges lelkiületének a kialakítása, erényekre tanítása, erkölcsi fejlesztése, a hívőknél az Istenhez vezetése, amik egykor a **nevelés** fogalmát jelentették, ma már jó, ha másodlagos célokként szerepelnek a családok életében.

Az anyagiasságból fakadt a reformációval divattá vált **egykézés**, ami a világháború után széleskörűen elterjedt. Nem akarom azt mondani, hogy a család egyetlen célja a minél több gyermek: a józan lehetőségek híve vagyok. Azt viszont mindenkinek látnia kell, hogy **a világ erkölcsi minősége** és az átlagos gyerekszám között erős az összefüggés.

Drága Halmos Béla barátom édesapja kért meg egy program elkészítésére, amely azt elemezte, hogy milyen átlagos gyerekszám esetén képes **a nemzet magát reprodukálni**. Vagyis magát adott szinten – se nem növekedve, se nem fogyatkozva – számszerűen fenntartani.

Ennek a mutatónak az értéke 1975 táján **2,73** volt. Nem mindenki él családban, nem minden gyermek marad életben stb. Ezért inkább három, mint két gyermek tartja a nemzetet talpon.

Mármost ha a keresztény nemzetek nem képesek magukat reprodukálni, akkor a gazda(g)ság érdekében idegeneket kell Európába engedni. Ezzel pedig az erkölcsök csorbát szenvednek, mint napjainkban tapasztaljuk.

Ma szegényebbek vagyunk, mint a háború előtt voltunk. Ne tessék meglepődni ezen. Akkor a legtöbb családot az egyik tagja – többnyire persze az apa – még képes volt egyedül fenntartani. Az édesanyáknak lehetőségük volt több gyermekről gondoskodni és azt meg is tették. És manapság?

A mai családmódnak is vannak előnyei a nők szabadabb mozgása terén. Azonban a túldimenzionált feminizmus a mérleget félrebillentette:

a modern nő inkább akar önmegvalósító lenni, mint a mai férfi.

Lehet, hogy valakinek tetszik a női ökölvívás. A fegyverekkel hadonászó, másokat ökölrel püfölő amazon. A férfiruhát hordó diáklány. A minden női formát nélkülöző túlkoplalt, anorexiás modelleket majmoló hölgypótlék. Vajon mennyiben járulnak hozzá az ilyenek a melegek elszaporodásához?

Minap a tévében egy nőre emlékeztető lény azzal dicsekedett, hogy az FBI elkötelezett tagja, aki szeret lőni és már sok embert legyilkolt. Ez aztán a hölgyideál! Lássuk be, hogy kevés a valószínűsége, hogy az ilyenekből lesznek a mindenüket a családjuknak szentelő édesanyák.

Iskola. Régen a tanító akkora megbecsülésnek örvendett, mint a pap és a két hivatást betöltők jól kiegészítették a szülői nevelést, vagyis a gyermek szellemi gyarapodását három harmóniában álló tényező biztosította.

Nem tudom, hogy nyugaton mikor fordult a kocka, de nálunk a háború után a kommunisták előbb az egyházakat szorították háttérbe, majd az iskolákat vették célba és ezek váltak a fellazító propaganda fő eszközeivé.

Egyik szándék se vált be. A békepapokat mindenki ismerte és senki se hallgatott rájuk. Az iskolákban még a régi nemes és képzett pedagógusok működtek, akik hatását a rendszerbarát új tanítók egy ideig nem tudták kiküszöbölni.

Nyolcadikban a tizenegy tanárom közül hét keresztény volt és csak négy „vörös”.

Azonban sajnos **az a generáció kihalt.** Pedagógusnak lenni már nem hivatás, hanem szakma, még hozzá rosszul fizetett munka. Tanárképzőbe csak az járt, akit máshová nem vettek fel a gyenge képességei-eredményei miatt. Mivel pedig a fizetés kevés volt a család eltartására, a pedagógus szakma elnöiesedett.

Félreértés ne essék: semmi kifogásom a tanárnők ellen; legkedvesebb egykori tanítóimnak a többsége a gyengébb nemhez tartozott. Azonban jelen összefüggésben a **gyengébb** jelzőnek nagyonis komoly szerepe van.

Az iskola egyik támpillére mindenkor a fegyelem volt; különösen azokban, amelyek kamaszokat fogadtak be. Mármost a férfi pedagógusok nagyobbik része képes a fegyelem tartására, a nőiekre ez sajnos kevésbé jellemző.

Volt szerencsém jelen lenni egy Anapolis-i (USA) iskola történelemóráján. A nebulók egymás nyakába lógatták a lábukat, idétlenül röhögcséltek, közbe-közbeszóltak, egymást cikizték, a tanárnőre nem figyeltek oda, bár kétségtelen, hogy tettleg nem bántalmazták. Kíváncsi voltam, mi történt volna, ha belépett volna oda Szepesi tanár úr, akinek egy szemöldökvonására az osztály a fegyelem és figyelem etalonjává varázsolódott.

Ma már az iskola – tisztelet a kivételnek – nem működik együtt a nevelői hármasság másik két tagjával, a családdal és az egyházzal. Már nincs kölcsönös tisztelet a szülők és a pedagógusok között, mert a két fél a nagy rohanásban a nebuló bűjaiért-bajjaiért egymást hibáztatja. Pedig annak forrása sokszor rajtuk kívül áll.

Sokszor elhangzott, hogy nemzetünket a tőlünk elcsatolt magyar tájakon csak az iskola és a templom tarthatja meg. Felteszem a költői kérdést: na és idehaza? És miként?

6.5 LÁTSZAT-KÖZÖMBÖSSÉG

Nehéz megmondani, hogy a Nyugat hol tart lefelé a lejtőn. A kérdéssel csak felületesen foglalkozó hozzászólók sommásan arra hivatkoznak, hogy **a templomok kiürültek**, tehát a nyugat elvallástalanodott.

Nem állítom, hogy a jelenséget ne kellene komolyan venni. Azonban a templom elhanyagolásától az erkölcsi nihilizmusig igen hosszú az út. Felmérések szerint a keleti országokban, így hazánkban is, a vallásilag aktív lakosság aránya mindössze 8-9 százalék: a keresztények jó részére jellemző, hogy a „**keresztelés végéig X vallású**”.

A közemberek – és ebben a média igencsak ludas – meg se tudják különböztetni a szentmisét az istentisztelettől, az egyházközséget a gyülekezettől, a tisztelendőt a tiszteletestől. Mégis mindegyik a mellét veri, hogy de ő bizony katolikus, protestáns stb., aminek keresztelték, de amelyik vallást nem gyakorolja.

A templomba nem járók első nemzedéke még nem feledkezik meg a gyökereiről és ha a vallását nem is gyakorolja, annak erkölcsi felfogásához még ragaszkodik. Ez jellemző a keresztény és zsidó családokból leszármazó, ikszedik generációs tudatos ateistákra is: a Tízparancsoltnak meglepően nagy az erkölcsi megtartó ereje.

Európa nyugati felében olyan széles körű háborút vívnak a vallás ellen, amihez képest a kommunista próbálkozások a vallás eltörlésére kismiskák.

Ha egy ország törvényhozása odáig süllyed, hogy leveteti a keresztet a méltó helyeikről pár muszlim kedvéért, akkor büszkén vallhatja, hogy a vallásüldözés terén lekörözte a Szovjetuniót.

A kereszténységet háttérbe szorították, de nem igazán lehet tudni, hogy mennyire, mert egyrészt a média csak az istentelenséget harsogja, a másik oldalnak nincs szócsöve, másrészt már Diocletianus is tévesen hitte azt, hogy felszámolta a keresztényeket.

Én nem tartok a hitetlenség győzelmétől. Bár a felszíni szemét szokás szerint betakarja a tiszta víz, az utóbbiban van a sodró erő. Biztos vagyok abban, hogy a nyugati emberek jó része még jóérzésű és csak közömbösnek **mutatkozik**, mivel nem tehet mást azokkal az erőkkel szemben, amelyekről a következő fejezet szól.

7. MÉLYBE HÚZÓ ERŐK

Sokan úgy vélik, hogy a lezüllesi tendenciák csak a legutóbbi időkre, a XXI. századra jellemzőek. Ez azonban nem igaz. Talán nem tévedek, ha sokkal korábban keresem a bajok gyökereit.

7.1 A VILÁGHÁBORÚ ERKÖLCSI HATÁSA

Kevesen gondolnak arra, hogy a II. világháború milyen hatást gyakorolt a **nemek viszonyára**. Pedig az erkölcsi természetű következmény drámai.

Házasság. Romantikus filmekben a háborúba készülő ifjú még egy szép estét tölt a kedvesével, délelőtt összeházasodnak és délután már indul is a frontra.

Zenei slágereim között van egy kedves dal lágyhangú lánykórussal, amely az „I'll be true” – hű leszek – refrént bújja a háborúba induló ifjú biztatására.

Nem tudom, hogy készült-e valaha is az ilyen hadi-házasságok tartósságát firtató statisztika, de nem lennék meglepve, ha a hűségárany igen alacsony lenne. A házasságnak tartós ismerettel és kölcsönös megbecsüléssel kellene kezdődnie, amire a bevonulás előtti érzelmi rohamban aligha van lehetőség.

Ez a jelenség a háborúra régen készülő Európára kevésbé jellemző, annál inkább vonatkoztatható a váratlanul a háború mellett döntő USA-ra. (Mellesleg az a döntés se volt váratlan, de ez nem ide tartozik.)

A gyors kötés – gyors oldás módot annyira megszokták odaát, hogy az USA-ban talán nincs is felnőtt, aki el ne vált volna el legalább egyszer. X darab olyan filmet láttam, amelyben valami ilyesmi hangzott el: „nem kell komolyan venni, legfeljebb elválunk, hiszen úgyis mindenki azt csinálja”.

Szomorú tény, hogy az USA-ban – ma már Európában is – **a válás divattá vált.**

Szexualitás. Ennek több vetülete van. Arról a szomorú tényről, hogy a háború során nők százezreit erőszakolták meg, nem óhajtánék többet mondani, bár kérdés, hogy az áldozatok közül mennyi maradt képes a normális családi életre.

Viszonylag fiatalon találkoztam a felfedezéssel, hogy az NDK-s lányok közül – akik a nudizmus vad hívei is voltak – hányan kedvelik a társnőiket. Egy ottani akadémikus ismerősöm a jelenséget jóformán természetesnek tartotta, mert a háború után az NDK-ban nagyon kevés érett korú férfi maradt élve és épen. Az se titok, hogy a frontokon egyes férfiak „egymást segítették ki”. Végülis több körülmény **gátolta** az eltérő neműek **természetes egymásra találását** a háború után.

7.2 ÁTRENDÉZŐDÖTT HATALMI ÁGAZATOK

Európa keleti fele negyven évig a szovjet zsarnokságtól szenvedett. Ezért az itt élők a saját bőrükön tapasztalták meg a szabadság és a demokrácia hiányát, amiket megtanultak tisztelni. Eközben a nyugatiak számára ezek a dolgok üres jelszavakká váltak. A mai nyugati társadalmi rendszerek a plutokrácia legfényesebb példái, ahol az úgynevezett hatalmi ágazatok drasztikusan átrendeződtek.

Az USA-ban akkora az egyenlőség, hogy bármikor elnök lehet valakiből, akinek van 4-5 milliárd dollárja, amit törvényesített korrupcióra költve megvásárolhatja magát.

A plutokrácia magyarul úgy hangzik, hogy akinél a pénz, annál a hatalom. Ez a kisebbség uralmát jelenti a többség felett. Egykor az USA azzal dicsekedett, hogy ott a **törvényhozói, végrehajtói és bírói** hatalom hármasa a demokrácia garanciája. Ezzel maguk mondtak ítéletet a mai hatalmi rendszerük felett, ami már nem három egymástól független, hanem öt egymást befolyásoló pillérre épült.

A mondottak mellett negyedikként megjelent a **sajtó**, amelynek ma már nem annyira a tájékoztatás, mint az elrettentés, a kordában tartás a feladata. Jaj annak a közéleti szereplőnek, de akárcsak a kis befolyással rendelkező valakinek is, akire a sajtó rászáll! Természetesen távolról se elfogulatlanul, távolról se igazságosan.

Annak idején Nixon volt a legtehetségesebb politikus, akitől sokat vártak a népek. Valamelyik számár beosztottja belekeverte – szándékosan? – abba a lehallgatási botrányba, amit a sajtó rettenetesen felfúj és azzal megbuktatta – a látszatdemokrácia mintapéldájaként.

Az új ötödik szereplő az **NGO** (non-governmental organization, nem kormányzati szervezet), a megfélemlítés végső eszköze. Megjelenésével a parlamenti demokrácia kora leáldozott. Ugyanis a rendkívül fontos, az állam egészét érintő kérdésekben ma már nem a demokratikusan megválasztott parlamenti képviselők döntenek, hanem a plutokraták által pénzelt NGO-k.

Állami ügy-e, hogy hány és milyen idegent enged egy ország a területére? Persze, hogy az. Mégis ez ügyben is az NGO-k dirigálnak, amit nap-mint-nap tapasztalhatunk.

7.3 NÉP BUTÍTÁS

Minden nagy birodalomnak megvoltak a sajátos eszközei a köznép indulatainak a kordában tartására. A rómaiaknál a „panem et circenses” (kenyeret és cirkuszt). A szovjeteknél a világproletariátus víziója. Az USA-ban az álbüszkeség: a szabadság és a demokrácia üres jelszavainak a pufogatása által. Nos ez a kettő nincs odaát, amit egykor a lehetőségek hazájának hívtak, ma már viszont a lehetetlenségek és képtelenségek otthona. Elég a fegyverekre, a drogokra, az eutanáziára, a nemek viszonyára gondolni. A népek irányítói biztató és megfélemlítő jelszavak mögé bújnak. Közülük csak kettőt fogok körbejárni.

Valósítsd meg önmagadat! Ezt úgy kell érteni, hogy váljál olyanná, amilyennek a marionett-pálcát rángató plutokraták szeretnének látni. Mindenki észlelheti a jelszó mögötti határtalan önzést, mégse tud ellenállni neki.

Filmek tucatjaiban látható a következő jelenet. Az egyik szülő nyafkán közli a gyermekével, hogy „szeretlek”. Ezt persze sohasem kell komolyan venni, mert ez csak egy érzelmes fordulat. Az igazi szeretet ugyanis tettekben nyilvánul meg. No és mit tesz a szülő? Kijelenti, hogy elhagyja a családot, máshová költözik, ahol megvalósíthatja magát, de ez nem baj, a gyerek csak ne féljen, hiszen annyi család működik ezen a módon.

A valósítsd meg önmagadat a valóságban így hangzik: **áltassad önmagadat**. A szétesett családok igen ritkán működnek szellemileg-lelkileg integránsan, és ennek a gyermek látja a legfőbb kárát. Nem csak az egymás ellen nevelésre kell gondolni. Előfordul, hogy az édesszülő és a nevelőszülő világnézete egymásnak ellentmond. Ennek pedig csak egy következménye lehet: a gyermek meghasonlik és sokszor két szék között a földre huppanva hanykódó nihilistává formálódik.

Itt keleten még létezik a szülői tisztelet, bár halványulóban van. Odaát viszont már nyomát se találni, mert nincs eszme, nincs erkölcs, ami táplálja. Ennek oka pedig az, hogy homályba vész a család intézményének **az eredeti célja**.

A házasságnak a **családmegvalósítás** a célja, aminek csak alárendelt, bár jelentős része a felek önmegvalósítása. Azonban ennél fontosabb, hogy a gyermek bölcsességben és szeretetben növekedjék. A régi édesanyák ezt még jól tudták és törekedtek rá. Azonban az önfeláldozás régi szelleme végleg eltűnőben van.

A család intézményét ráadásul egy másik erkölcsromboló ágyúval is célba vették.

Tiszteld a másságot! Ez a világ legsületlenebb és legálságosabb jelszava.

Sületlen, mert a másság csak egy fogalom, mint a kerekesség, a kékség vagy a hülyeség; fogalmakat pedig nem szokás tisztelni. Ja, hogy a mögöttes emberről van szó? Az már mindjárt más. A bostoni fojtogató úgy nézett ki, mint minden ember két füllel és egy orral, de azért ugyancsak más volt. Nosza, tiszteljük őt?

A másik embert el kell fogadni embertársként, Isten teremtményeként, ahogyan a hívő tartja. Azonban az elfogadás távol áll a tisztelettől.

A kitétel álságos, mert az **erkölcstelenség elismerésére** buzdít és valójában így hangzik: tisztelj az abnormalitást. Az emberek együtt éreznek a fogyatékosokkal, próbálják megérteni a szellemileg sérülteket, felmentenék a beszámíthatatlanokat a bűntetteik alól stb. Ez azonban nem jelenti azt, hogy tisztelik őket vagy a bajukat.

A tiszta erkölcs a család pillére. A valódi család – egy nőnek és egy férfinak tartós és esküvel vállalt életközössége – a sikeres gyereknevelés záloga. A tisztességes ifjúság pedig a nemzet alapköve.

Aki ezt a gondolatsort megkérdőjelezi, annak nyilván a nemzet szétverése a célja, és őt **anarchistának** szokás becézni. A tiszteld a másságot valójában azt jelenti, hogy kérdőjelezd meg a demokráciát. A demokrácia a többség uralma a kisebbség fölött. Ma viszont egy elenyésző kisebbség diktálja az erkölcstelen törvényeket. Ezért nyugodtan kijelenthetjük, hogy a nyugati demokrácia leáldozóban van.

7.4 A MÉDIA ELALJASODÁSA

A médiának minden korábbinál nagyobb a szerepe a közvélemény formálásában és azon keresztül a hatalom befolyásolásában. Csakhogy ez a média már nem az a régi, amely még a köz szolgálatára esküdött fel: ez már egészen másokat szolgál. Az elaljasodásnak két jele van:

Hazugság. A média mindig hazudott is, de ma már főleg csak azt teszi.

New York-i ismerősöm 1975-ben azt állította, hogy a New York Times a híreket a leghívebben közlő sajtóorgánium. Elővettem vele az aznapi példányt és bebizonyítottam az ellenkezőjét.

Hazudni nemcsak a tények elferdítésével lehet, hanem számos egyéb módon is. Elhallgatással; a fontosságok felcserélésével; felmagasztalással és lekicsinyléssel; zavaros újabb fogalmakkal (vö. érzékenyítés); autentikusnak füllentett, torzító forrásokra való hivatkozással; valamilyen kitételnek a más szájába adásával stb.

A világot manapság elárasztó hazugságözönnek jó példája a pártoknak és más szervezeteknek az egykor még érdemi tartalmat jelentő jobboldalra és baloldalra történő szétválasztása. Ma a baloldalt milliárdosok irányítják, közülük sincs a néphez, amit szolgálniuk kellene. Ők vajon mitől baloldaliak? Az erkölcstelenségtől?

Megfélemlítés. Sohasem volt annyira igaz a szólás, mint éppen ma: „Szólj igazat – avagy erkölcsöset – és betörik a fejed.”

A nyugati média hörögve-átkozódva veteti le a keresztet az intézmények falairól és betiltaná az általa propagandának titulált keresztény igehirdetést. Ugyanakkor az egyneműek házasságát harsányan hirdeti minden fórumon. Micsoda egy világ ez!

Amikor a sajtó a régi erkölcsök és azok hirdetése ellen prűszköl, azzal önmagát hazudtolja meg. A szabadság mindenkinek kijár: igen, még a tisztességes, erkölcsös embereknek és csoportoknak is.

Összefoglalás. Eredetileg ezt a fejezetet azzal indítottam, hogy Nyugat-Európa mostanra **teljesen lezüllött**. Ezt a kitétel páran erősnek ítélték és ezért elhagytam. Már sajnálom. Az európai parlamentek többsége és maguk az EU-szervek is a teljes erkölcsi káosz szintjére süllyedtek.

Ja, hogy a európai fehér emberek – a többiek nemigen – normálisak maradtak? Ez képtelen feltételezés. Aki ilyet állít, az elfeledkezik arról, hogy kik választották meg az erkölcsi hanyatlást, a korrupciót, a plutokráciát kiszolgáló képviselőket. Kik vásárolják és olvasgatják nyálcsorgatva a szemét sajtó hazug műveit, euróikkal így támogatva a fennmaradását? Kik tűrik némán a mai keresztényüldözéseket?

Nincs apelláta: Nyugat-Európa valóban teljesen lezüllött.

8. FÉLRESIKLOTT ÜNNEPEK

Jóllehet a rossz emlékü faji megkülönböztetések miatt egyesek tagadnák, hogy volna néplélek, be kell látniuk, hogy igenis léteznek **nemzeti karakterek**. A francia lezser, az angol merev, a német darabos, a magyar borongós, az olasz pedig vidám. A taljánok minden alkalmat megragadnak a zászlódobálásra, a legkülönbözőbb csapatvetélkedőkre, no és persze a velük járó főzőcskézésre, borozgatásra.

Az itáliaiak tudnak ünnepelni. A pannonok az ünneplésben nem annyira jeleskednek. Nem mintha nem lennének kellő számú alkalmaink. Csakhogy nálunk az ünnepek körül valami vagy nem tiszta, vagy félresiklik. Ennek a jelenségnek a vonzatait fogom kitárgyalni megjegyezve, hogy némelyik más népekre is áll.

8.1 IDEGENIMÁDAT

Hiába is tagadnánk, a magyarokra sajnos jellemző, hogy az idegeneket a saját véreik elé hajlamosak helyezni. Ez talán a sokféle „hódoltság” egyik következménye: a kifelé parírozás ugyancsak erős oldalunk. Ez a vonás megmutatkozik ünnepeink mibenlétében és természetén is. Itt csak a világi ünnepekről lesz szó.

Az „átkosban” a négy nagy ünnepünk közül – április 4., május 1., augusztus 20. és november 7. (március 15. nem volt „nagy” ünnep) – három a szovjetekekről, illetve a proletariátusról szólt és csak a „kenyér ünnepe” fedőcím mögé bújtatott állam-alapításhoz volt közvetlen közünk.

Nehogy valaki azt higgye, hogy ezek kényszerített ünnepi alkalmak voltak! Persze mindig voltak kirendelt tapsolók – egyszer én is meneteltem a munka ünnepén –, de a tömeg nemcsak a sörökön örvendezett. Felszabadulásunk (ez így írandó) ünnepén én is harsogtam a „szóljon az ének” vörös dalt, és be kell vallanom, hogy a kommunista marsok nem nélkülözték a lelkesítő erőt.

Gondolom, hogy a mai ifjúságot hasonló módon ragadják magukkal az amerikai ünnepi alkalmak, bár a hálaadás ünnepe (Thanksgiving) még nem terjedt el nálunk. Ez azért is jó, mert már az amerikaiak se tudják, hogy mi a fenét ünnepelnek azon a Karácsonynál is jelentősebb napjukon a pulykák tömeges elmúlásán kívül.

Nincs kifogásom a Bálint-nap és a Hallowe'en ellen se – noha az utóbbi a tökkelütöttek ünnepe –, bár nem értem, hogy az előbbi miért szorítja ki a fiatalság ünnepeként szolgáló májusfa-állítást, az utóbbi miért a bohóckodás csimborasszója, és helyette miért nem ünnepeljük méltóbban és vonzóbban a Mindenszenteket, mint például a mexikóiak teszik.

Az ünnepek a nemzeti lélek elidegeníthetetlen kellékei. Ha lemondunk a saját népünkre jellemzőekről másokat utánozva, azzal nemzeti identitásunk egy darabkáját veszítjük el. Szóval ne rám nézzenek, ha Ramadán-pártolókat keresnek!

8.2 MEGKESERÍTÉS

Sohasem szerettem a szónokokat és a szónoklatokat. Ámbátor léteznek nálunk jó szónokok is (igen kevesen), jó szónoklatot még nem hallottam tőlük. No persze olyat, ami jól felépített, logikus, ráadásul a többi szónok számára ismeretlen tiszta magyar nyelven hangzott el, lett volna szerencsém élvezni. Azonban mégis ...

Nálunk két baj van az ünnepekkel.

Az egyik az **időzítés**. Miért kell, mondjuk, március 15-ét már március 13-án elkezdni ünnepelni? Kölcsey, Nyáry, Petőfi, Vasvári szintén nem nagyon érték rá, de türelmesen kivárták a Napot. Ha egy ünnep nem feszes, nem alkalomhoz kötött, akkor elveszíti varázsát. Ünnepeljük a forradalmat február 23-án! Mi a különbség?

A másik az **egység hiánya**. Az ünnep mindenkié. Mégis elterjedt a szokás, hogy a nem tetsző honfitársaink ledorongolására használják fel az alkalmat. Lehet, hogy a jelenlévők transzba esnek és tapsolnak, de a mai szónokok megkeserítik az ünnepet a tisztán csak annak örvendezni óhajtok számára.

Ugyan milyen ünnep az, amely nagyjából nem is az ünnepeltről szól?

Létezik egy kifejező szavunk: **méltóság**. A méltó alkalmakat méltósággal kellene megünnepelnünk. Valóban azt tesszük? A méltóság a lelkületben rejlik és nem a külső cicomákban.

8.3 NÉVNAP

A mi szerény keleti világunk az ünnepeket illetően mindig természetesebb volt, mint a pöffeszkedő, az eredeti lényegről már régen elfeledkezett nyugati.

A nyugati igazolványokban már nincs (édes)anya és édes(apa), csak 1. és 2. szülő van. Ezzel persze nem csak a természetet hazudják le: számos esetben az illetőknek a szüléshez sincs köze.

Kiskoromban icipicit bántott, hogy Béla vagyok, no nem a bélázásért, hanem mert nincs Béla nevű szent és így a Bélák kénytelenek voltak védőszentjüként „örökbe fogadni” Adalbertet, akit viszont összetévesztenek Alberttel.

Fogadnék, hogy tíz olvasó közül kilenc nem tudja, hogy miért ünnepeljük a névnapot, míg például Amerikában az nem szokás? A magyarázat nem az, hogy ott valakinek az első neve Béla helyett lehet Krampusz is, ami nem igazán ünnepelni való.

A valódi indok a vallásban rejlik. A keresztények a keresztségben kapják meg a **keresztnevet**. Ugyanis a keresztséget a valóban hívők a testivel szemben a lélek (újja)születéseként ünneplik, amihez a születési ajándék egy szent lelki támasza.

Réges régen a kisgyerek annak a szentnek a nevét viselte, akinek a napján megkeresztelték. Ma már a névadás rugalmasabb, bár a katolikus egyház – a többi nem – sokáig ragaszkodott az elfogadható, vagyis szenthez köthető keresztnév használatához.

8.4 KARÁCSONY

Erről hosszabban fogok elmélkedni, mivel ma leginkább Karácsony egykori meleg hangulata és méltó ünneplése hiányzik nekem.

Karácsony napja. A néprajzosok és a történészek mindig találnak módot arra, hogy a keresztény ünnepeket valamilyen pogányból vezessék le. Ez azonban aligha korrekt, mivel az egyház kerülte az efféle kapcsolódást. Egyébként egy régi vallási hagyomány szerint Jézus urunk március 15-én fogantatott.

Az istentagadó kommunizmusban terjedt el az „időszámításunk előtt és után” kifejezés, ami nyugaton nem divat. Ez mit sem változtat a tényen, miszerint az időszámítást Jézus Krisztus születéséhez kötjük, tehát a Krisztus előtt (Kr. e.) és Krisztus után (Kr. u.) a tényszerű közlés.

„Az idők teljessége.” A keresztények szerint az emberiség története két nagy szakaszra osztható, amiket Krisztus születése választ el egymástól. Karácsonnyal kezdődik a megváltás műve, a felebaráti szeretethez kötött új erkölcs korszaka, az Istennek az emberekkel kötött új szövetsége.

Ez az ünnep valódi, mély tartalma és mindig ez marad akkor is, ha az emberek nagy része már nem gondol rá. Sajnálhatják, hogy nem teszik. Isten elküldte a Fiát közénk, hogy a mi életünket élje és közölje velünk az örömhírt: embernek lenni szép, emberként élni érdemes és a halál nem jelenti az emberi létezés végét.

Az emberek nagy részének az isteni szeretet ad hitet és reményt. Ezért nem méltó, ha a hitetlen valakik, akik elvetik ezt a felfogást, kinevetik. Csak ők veszítenek vele.

A szeretet ünnepe. Karácsonyt a szeretet ünnepének tartani méltó dolog, ámde a hívők arról se feledkeznek el, hogy nemcsak az emberi, hanem az isteni szeretetet is ünnepeljék. Ezen a gondolatkörön belül sokan gondolják úgy, hogy a Karácsony a **család ünnepe**. És valóban szép hagyomány, hogy azon a napon összegyűlnek a (nagyobb) család tagjai, még igen távolról is az alkalomra igyekeznek, és jó emberi szokásként ünnepi asztallal és ajándékokkal is kifejezik az érzéseiket. Nem szokták ugyan mondani, de világos, hogy a Karácsony a **természetes** családnak és azon belül is elsősorban a gyermekeknek a nagy napja.

Az ajándékozás ünnepe. Sajnos ezt manapság úgy kell érteni, hogy a **vásárlás ünnepe**, ami nem annyira a családért, mint az üzletekért létezik.

Jézus urunk, a szelídség etalonja, korbácsot ragadva üzte ki a kufárokat a templomból: „Atyám házáat rablók tanyájává tettétek”. Valószínűleg ma is hasonlóan járna el a karácsonykalmárokkal. Nem annyira azért, mert mindent a pénz körül forgatnak, hanem mert **ártanak a gyerekeknek**.

Az ünnep szépsége a váratlanságban és a meglepetésben rejlik. Gyermekkoromban az üzletek nem harsogtak, nem árulták el Karácsony titkát. A mai ötéves már ismeri a dörgést és **követeli** az ajándékot. Én még tízévesen is a Jézuskában hittem...

Updike egyik novellájában (Wife wooing – Udvarlok a feleségemnek) nagyon szépen formálja meg a lényegét: „An expected gift is not worth giving.” Várt ajándékot nem is érdemes adni. De persze nem ezért nem kaptam meg én a várt villanyvasutat, nővérkém pedig az élő pónilovat...

Ki tudja a legtöbbet adni? Hát a kisgyermek. Mert nincs pénze arra, hogy a saját büszkeségét fitogtató tárgyakkal lepje meg a szüleit. A gyermekek saját magukat adják egy rajzzal, egy verssel, egy betanult zongoradarabbal.. A lényegét nem felejtő felnőttek is – egyebek mellett – igyekeznek valami maguk készítette dologgal is előrukkolni. Ők még tudják, hogy az egyik **ritka és becses ajándék az idő**, amit a szereteteinkre szánunk.

„Amikor kicsi voltam, a karácsonyfák magasak voltak, a gyermekek szerettek és a szeretők játszottak” – dalolja a Bee Gees az egyik legszebb nótájában.

Összefoglalás. Mi nem a Karácsony? Nem az üzletek kínálata, nem a bohóckodó télapók világa, nem a széttépett családok szeretet-pótléka. Akkor tehát mi?

Az ünnepek ünnepe, a szeretet, a család, a gyermekek napja és a mindezzel járó öröme, amibe persze az ajándék is belefér. És a tisztán örülni tudók még azt sem felejtették el, hogy **adni nagyobb öröm, mint kapni**. Az elképzelhető legnagyobb öröm tehát az, ha valaki magát adja.

A latin nyelvek Karácsony szava még őrzi az eredeti jelentést: **Születés** (Natale, Nadal, Navidad). Nagybetűsen, mert ilyen születés csak egy van. A legnagyobb ajándék, amit ember kaphatott a Kisdéd. Aki számára isteni öröm volt, hogy magát adhatta.

9. SZELLEMI KÖRNYEZETSZENNYEZÉS

Ismeretekkel, főleg nevekkal és adatokkal dolgozva számomra nagyon lényeges a tömör, pontos, lényegre törekvő megfogalmazás. Van egy olyan gyanúm, hogy ezzel manapság erősen kilógok a sorból.

A hétköznapi ember. A rádiót hallgatva, a televíziót nézve, a villamoson utazókra fülelve egyre inkább feltűnik valaminek a hiánya. Kerestem a megfelelő kifejezést erre a hézagra, míg rábukkantam. Társalgásunkból, beszédünkéből – szándékosan nem mondok kommunikációt, bár sokan azt tennék – egyszerűen **kiveszett a szellem, a választékosság.** Nem, nem a trágár szöveg a legnagyobb gondom, bár az is jócskán terjed, nagy megdöbbenésemre a fiatal lányok körében is, más rossz szokásokkal együtt. Az igénytelenséggel akad bajom.

Azon ugyebár meg se lepődik az emberfia, hogy a rádióműsorban négy mondatban tízszer fordul elő az „egy ilyen” kötőkifejezés, de nem ám az izé, a khmm, az ööö vagy más értelmes dolog pótlékeként, hanem csak úgy, szokásból. A média szerint az emberek elfelejtettek beszélni, közölni, véleményt alkotni stb., hiszen manapság mindenki csak „úgy fogalmaz”. És még szerencse, hogy SMS-ben diskurálunk, mert leszoktat a felesleges dolgokról, mint a megszólítás, a köszönés, vagy a hétköznapi szlengen „királyian” túlmutató fordulat.

Egyébként is minden egy ilyen „brutális”, meg egy olyan „premier”. Sokakat már nem zavar a szavak eredeti jelentése. A valójában gyatra, közönségesen pufogó, a nyafka énekhang által rosszabbra már nem is formálható produkciót a kommentátor brutálisan jönnek titulálja. Az ezerszer vetített valóban brutális, értelmetlenül erőszakos és paradicsomosan véres filmet premierként hirdetik meg.

A tévében az angol és egyéb idegen kifejezéseket főleg azok használják, akiket mindenféle nyelvi érzék ellen beoltottak. Ezért azután a hunglish (erőszakoltan félig magyar, félig angol) kifejezéseken túl egyre gyakoribbak a rosszul kiejtett és kevert szavak is. A „shoppingolást” (hunglish), a „montenbájkot” (francia-angol egyveleg), a „travel éjdzsenszit” (az első fele magyar, a második angol) mindennap hallhatjuk. Az angol nevű tévéadók (Animal Planet, Viasat Explore) mindig helytelenül ejtik ki.

Az újságírókon csak a sportriporterek tesznek túl. Legendás esetként említem, hogy törőző lányainkat a tudósító „triumvirátusnak” aposztrofálta. De a tegnap esti snooker közvetítése sem volt tanulság nélküli: a riporter minden második szava a tempó volt, amit nem az ütemezésre, hanem a pozicionálásra használt, eképpen összekeverve a dimenziókat.

Én nem hiszem, hogy mindez gazdagítaná a magyar nyelvet és azzal se értek egyet, hogy az ilyesmi a nyelv természetes fejlődésének a hozománya.

Ezzel szemben lictort küldenék arra a kiadóra, amelyik nem alkalmaz lektort. Egy-egy új kiadású könyv olvasása közben az ember szinte fizikai fájdalmat érez, amikor a helyesírási és szedési hibáktól hemzsegő lapokat forgatja, bár ugyanakkor sok öröm is éri, mert a szellemi erőfeszítés frissen tartja az agyat és a rengeteg be nem fejezett körmönfont mondat jócskán megtornásztatja a szürkeállományát.

Az igénytelenség a tudálékossággal párosulva csodákra képes: irdatlan gyorsan elszennyezi szellemi környezetünket. Igazából nem tudom eldönteni, hogy mi fáj jobban: a szemem, vagy a fülem? A szemem a rengeteg eldobott vagy „odakreált” szemét láttán, ami a frissen felújított „dízájnos” tereinket jellemzi. Vagy a fülem, amely hiánybetegségben szenved, mert nem hall tartalmas, ízes, szép beszédet.

Amikor középiskolás srácként a „suliba tujáztam”, a villamos harsány, de nem szellem nélkül való társalgástól volt hangos annyira, hogy a kalauznak ránk kellett szólnia. Most mindenki banánt dug a fülébe, mint a majmok, és ha ketten összejönnek, akkor a maguknál jóval okosabb mobiljukat mutogatják egymásnak.

Annak idején a villamos a nyelvtanulás színtere volt a számomra. Elővettem az aktuális „slejfnit” – bocsánat: keskeny cédulát – az aznapi adaggal és tanulgattam a szavakat. Most már nem teszem, csak nézelődök és morfondírozok. Unokám szerint le kellene töltenem a menetrend alkalmazást és akkor nem kellene a megállóban várakoznom. Magyarra lefordítva: a szemlélődés helyett inkább pöcögtessem a mobil gombjait, mert az ugyebár nem időpocsékolás, csak a gondolkodás az.

A szakember. A mindent elárasztó igénytelenség, pontatlanság, kapkodás és nemtörődomség tönkreteszi még az olyan nagy emberi találmányokat is, mint az internet vagy a számítógépes adatbázis.

Az előbbiről egyre nehezebb gyorsan előkeresni olyan dolgokat, amiknek a pontos helyét nem ismerjük. Azonban lehet, hogy jobb is, ha nem találunk meg egy információt, mert akkor legalább nincs miben csalódnunk. Az egyik legnagyobb statisztikai intézményünk – nevét nem árulom el, mert ez itt nem a reklám helye – által közölt népszámlálási adatok egyetlen sora és oszlopa sem volt számszakilag helyes. (Majdnem azt írtam, hogy nem stimmelt...)

Egy ismerősöm azzal büszkélkedett, hogy naponta ezerszámsra lapátolják be a gépbe régi értékes könyvek, fóliák, iratok oldalait. Beszkennelik – jaj de műveletlen vagyok: digitalizálják – őket. Megnéztem jó párat: hemzsegték a hibáktól. Nemcsak a tartalom hiányosságai, hanem a gondatlanság miatt is. Nem a szkennert lehet arról, hogy – istenkém – pár tucatnyi oldal kimarad mondjuk egy lexikonból, vagy minden páros oldal sarka behajlik.

Gyorsan, pontatlanul, igénytelenül. Ez lehetne a logo számos magyar alkotáson. Az emberek nagy része nem akarja felfogni, hogy a számítógépes ismeretknél miért van szükség teljes pontosságra. Nem kukacoskodás, ha ragaszkodom ahhoz, hogy Madéfalvát írjak és mondjak Mádéfalva helyett, Őszödöt Őszöd helyett stb.. Én az ősi széperzékem és igényességem miatt ragaszkodom a pontossághoz, a számítógép pedig a kezelőprogramjai miatt szükségeli azt. Az interneten az Őszöd és az Őszöd felcserélhető, de egy tényeket rögzítő adatbázisban nem.

De mit lovagolok a betűkön? Nem kellene annyira szörözni. Nem-é? Elmondok egy történetet. Barátom eldicsekedett azzal, hogy falujuknak milyen szép honlapja van, amin megtalálható a története is. De gustibus... A szépség ízlés dolga, ahhoz nem szólok, bár igazán vonzó internetes oldallal eddig még nem találkoztam. Ez is villódzott, tekergett, idegesített: nem győztem kapkodni a fejemet. Ámde a falu történetében egy-két mozzanat birizgált, ezért nem zártam le azonnal az oldalt, mint szoktam az ilyeneket. Gyorsan kiderítettem, hogy nem is annak a falunak a múltját írták meg, hanem egy másikat, amelynek a neve csak egyetlen egy betűben tért el szóban forgótól. Mert persze az sem mindegy, hogy a múltban melyiknek milyen neve volt (adott időben a kettő meg is egyezett) és miképpen írták.

Egyszer, amikor még fiatal voltam – alig 65 éves – megpróbáltam felhívni a történészek figyelmét a torz, pontatlan történelmi adatokból fakadó problémákra. Azonban nem találtam értő fülekre. Mert ugyan kit érdekel, hogy egy településtár az x-dik sorban azt írja, hogy egy település ide-meg-oda tartozott, majd ugyanazon az oldalon (!) tíz sorral lejjebb egészen mást állít ugyanarról a helyről? Hehe, találja ki a felhasználó, hogy melyik a helyes! Régen ez a közlő dolga volt, de azóta a világ megfordult. A mai internet akadémiai segédlettel ontja a téves ismereteket. Ez aztán a brutális, fenntartható, királyi fejlődés...

Összefoglalás. A kör bezárult, mert visszajutottam a mondanivaló elejére. Aki a végsőkéig hanyag a mindennapi beszédében amikor ráér, attól nem követelhető meg, hogy fordulatokon, odaillő kifejezéseken törje a fejét a rohanó munkában és pontos legyen a közléseiben.

Én már nem várok el semmit sem mondjuk egy húszéves bolti eladótól, aki a „Mit tetszik parancsolni?”-t lerövidíti „Mit akarsz?”-ra...

10. FENNTARTHATÓSÁG

Jó, hogy egyre többet törődünk a környezetünkkel és már nem csak szavakban. Bár nem tagadható, hogy egyelőre az olyan jelszavak, mint az „ökológiai lábnyom”, a „biodiverzitás” és társaik többnyire csak az üres fecsegés díszítőelemei.

A lózungok közül a pálmát vitathatatlanul a „fenntarthatóság” nyeri el. Ez egy igen jó fregolikifejezés, mert még soha senki se definiálta pontosan a lényegét: se azt, hogy mi fenntartható, se azt, hogy miként. Különösen kedvelt a „fenntartható fejlődés” párosítás, amiben az alliteráció megkapó, noha az üresség megkettőződik, amennyiben soha senki nem definiálta, hogy mit ért fejlődésen.

Vegyük csak például a **művészetet**. Fenntarthatók-e a művészeti ágak? Lesz még, aki meg fogja tudni haladni Raffaello festészetét, Michelangelo szobrászatát, Verdi operáit, avagy Arany, Petőfi és Vörösmarty költészetét? És vicc nélkül aggódok amiatt, hogy miként fogják elnevezni a „fejlődés” által hozott új stílusokat, miután a futurizmus, a modern, sőt a posztmodern is meghaladott. Milyen irányzatnévvel lehet még felcsigázni a fantáziánkat, miután erre alkalmas művek nem születnek? Úgy látom, hogy ezen a téren csak a **retro** jelenti a fenntarthatóságot.

Elnézegetem Európa egykor szép belvárosainak a stukkókkal díszített épületeit. Nem mintha a gipsz sokat érne. Értékét a törődésben, a szépségre való törekvésben kell keresni. És vajon fennmaradt-e, fenntartható-e az a törődés, az az igényesség?

A kőműves az ablakperem javításakor elhagyta a párkányon a fal melletti felgyűrést, mert az olyan csúnya. Meg persze védené a vakolatot az átázástól és leomlástól, de az már elfelejtődött.

Most térjünk át az **anyagokra**. Nem hiánylom, hogy ma már nem készítenek Mahunka-féle cseresznyefa bútorokat, hisz’ ki tudná azokat megfizetni? Node hogy fából készült bútor egyáltalán nem kapható, vagy ha igen az ízléstelen svéd kockadoboz, az már mégiscsak elkeserítő.

Nem, ne is áltassuk magunkat, a lakberendezés nem fenntartható, illetve csak a felső tízezernek az. Mint sok minden más is. Ma már szinte semmi se készül a neki megfelelő alapanyagból. Hol van már a rézkilincs, a metszett üveg, a zománc-edény, a stukkós képkeret? Minden újabb termékre a silány pótanyag a jellemző, persze a luxusmárkák kivételével.

Renault kocsim pozdorjává zúzódott az útkorláton, aminek neki csúsztam. Ezt a volt Zsigulim meg se érezte volna. Hja, az még nem „fenntartható” műanyagból készült.

Végül ejtsünk pár szót a **gazdaságról**. Növekedését pénzben mérik, ami a rejtett és letagadott infláció miatt félrevezető. A gazdaság fejlődésének a fogyasztás és az azt előre lendítő beruházás a motorja. Én nem merném azt állítani, hogy Földünk népességének a növekedésével arányosan növekszik a tömegfogyasztás is.

A józan közgazdász számára világos, hogy a termelésben nincsenek a fejlődés reményét megalapozó tartalékok. A nyersanyagkészletek állapota nem ad okot a túlzott bizakodásra. Ezt a meg-megújuló energiaválságok jól mutatják. Mondjuk úgy, hogy egyelőre örülünk annak, ha mennyiségben és árban fenn tudjuk tartani a régi termelést, ha a minőségről egyre inkább le is kell mondanunk.

Összefoglalás. A nejlonharisnya, a négy évszakos pneu, a százszor is felhúzható babaaltató eltűnt a piacról, mert ami olcsó és hasznos, az a gyártóik számára nem hoz fenntartható bevételt. Ők ui. a fenntarthatóságot arról az oldalról szemlélik.

Én a fejlődést a fogyasztó szemével nézem és **életminőségben** mérem. És látnom kell, hogy az ismeretségi körömben kifejezetten romlik. Fenntartható csökkenéssel.

11. A KÖZLÉSEK SILÁNYSÁGA

Mondanivalóm mindenféle közlési eszközre kiterjed, köztük a színház és a könyv világára is, mert azokat is ellepte a szemét. Kezdjük is velük!

Színház. Ma már egyáltalán nem „frekventálom”. Bizonyára vannak tisztességes előadások is, de előre nem sejthető, hogy melyik lóg ki **pozitívan** a selejtes sorból.

Nem voltam ott azon a produkción, ahol a főszereplő WC-csészén ülve adta elő a monológiát. Viszont az ilyen „kultúrara” történt utolsó három pénzherdálásomra egyaránt jellemző volt a béka feneke alatti nívó.

Én fehér inget és nyakkendőt szoktam viselni ilyen alkalmakkor. Manapság az előadásokon nemcsak a közönség pórias, közönséges öltözködése zavar, hanem az ízléshiánya is. A magyar néző-hallgató akkor is dörögve tapsol, amikor a produkció hemzseg a silány elemektől: ha az alt hamisan énekel, ha a színész játszás helyett ripacskodik, és így tovább.

Az „Olasz nő Algírban” opera sok pálmát vitt el ezen a téren.

A főszereplő pasa egy koszos és tépett (!) fürdőköpenyben villogott. Az egész darab során ízléstelen feketés maskarába öltözött valakik henteregték a színpadon, mint cigánykukac a sertésganajban. A pasa idéetlen harcosai műanyag AK géppisztolyokkal hadonásztak; az egyik leesett és nagyot puffanva darabokra tört. Mindezt a tiszta énekhangzás teljes hiánya „koronázta”.

A mai előadásokkal két általános bajom van.

Az egyik a **rendezés**. Azért megyek színházba, hogy kizökkenve a mindennapi szürkeségből valami varázslatos világba csöppenjek. Ehelyett megkapom a „való világ” lesilányított, durva és közönséges imitációját.

A dolgot azzal mentegetik, hogy a korhű rendezés elcsépett. Ez két szempontból se állja meg a helyét. Egyrészt egy újszülöttnak minden vicc új. Tehát aki sohasem látta még például Hamletet normális felfogásban, pl. Lawrence Olivier-rel, az már sohasem fogja. Másrészt a **modernkódés** (ez a modern és az ökörkódés együttese) már mindenkinek a könyökén jön ki: az Egyenlítőnél és az Északisarkon játszódó történet színpadvilága egyaránt a Wekerle-telepet mímeli.

A másik a **hangerő**. Ma ritka holló az a színész, aki halkán is érthetően tud játszani, mint Bulla Emma vagy Mensáros László. Ma a szereplő üvöltözve rohan a színpadra, hogy észrevétesse magát, majd vagy kiabál, vagy motyog.

A hang erejével még a Zeneakadémián is baj van. A karigazgató nem szokott hátra, a nézők közé ülni, hogy meghallja a rezések iszonyatos recsegését. Az egyéb műsoros előadásokról, ahol erősítést alkalmaznak, ne is beszéljünk. Lányunokám iskolai búcsú-keringőjét nem tudtam élvezni, mert füldugót kellett használnom.

Olvasás. Csak régi könyveket olvasok, mert az újabbak...

Nem adható ki olyan mű, amiben nincs realista **erőszak** és három-négy **disznó** jelenet, amit álszemérmesen „erotikus tartalom”-nak becéznek.

A mai művek sokkal erősebben **cenzúrázottak**, mint valaha is voltak. Például Attenborough önéletrajzában a „négert” mindenütt lecserélték „African”-ra, ami nemcsak hülyeség, de kettős tévedés is. Egyrészt az egyiptomi is afrikai, de arab és nem fekete. Másrészt az African egykor a fehér búrokat jelölte.

Mark Twain jogutódjai nem engedik újra kiadni a Tom Sawyert, mert le akarták cserélni benne a néger szót afro-amerikaira. Talán a szerző korában is úgy hívták őket? És vajon mit használ ez az utókozmetikázott kényszer-anakronizmus a (rég)múltnak a fiatalok általi megértésében?

No és a **nyelvezet...**! Egyes rádió- és tévéműsorokban a csúnya kifejezéseket füttyjellel cenzúrázzák ki. Viszont az írásművekben a valóságghűség ürügyén a trágárságok özönét zúditják ránk. A pálmát ezen a téren nálam a „Million dollar baby” vitte el, amelyben talán tíz normális szemnek-fülnek való szó sem szerepelt.

Ez csak népnevelés akar lenni: Ha a szereplő arra vetemedik, hogy mondjuk a „frász törje ki” fordulattal él, akkor rászólnak: „Ne káromkodj!”. Pedig nem is tette, csak éppen a szerző nem elég művelt. A csúnya szavak használata még nem káromkodás. Akkor tehát mi az? Benne van a Tízparancsolatban: „Isten nevét hiába ne vegyed!” Az „Isten verje meg” kiszólás – káromkodás, pedig gyakran élünk vele, mert nem tartjuk annak.

A lényeg: tartalmas, fordulatossá, megfelelő nyelvezetű, helyesírási és szerkesztési-gépelési hibáktól nem hemzsegető könyvvel újabban egyáltalán nem találkoztam. Arról nem is beszélve, hogy az esemény ide-oda pattog a múlt, jelen és jövő között, mert az a „trendi”, csak éppen a történetnek nincs nyomkövethető vonala.

Rádió. Kevés adóra hangolok rá és igen kevés műsort hallgatok végig. Elegem van az igénytelen, kapkodó, nyers beszédből.

A mai hírek telis-tele vannak ügyfogalmazásokkal és plánemarcsákkal. A magára valamit is adó közszereplő nem beszél, nem mond és nem állít valamit, nem közöl, nem (itt következik száz szinonima), hanem **fogalmaz**, na jó, esetleg **emlékeztet** olyasmire, amiről korábban nem is volt szó.

Még anyukám mutatta be nekem a pesti cselédek egykori párbeszédét: „Pláne, Marcsa hová mész? – Sőt, megyek Budára.”

A minap egy interjúalany egy körkörös mondaton belül négyszer mondta ki a „tulajdonképpen” szót (egyik helyre se illett), amit mások *tulajdonképpen* a dolgot fűszerezve a *gyakorlatilag*-gal helyettesítenek *bizony*.

A beszélgető partnerek unják, amit csinálnak, szabadulnának tőle. Ezt onnan lehet tudni, hogy a főmondatot még be sem fejezik, máris egy ahhoz nem passzoló mellékmondatba fognak, ami szintén csonkítást szenved. Továbbá egyre jobban terjed az alany nélküli jelző alkalmazása is.

Ilyen az „ez is egy olyan” fordulat ponttal vagy vesszővel a végén, lezáratlanul. A jelzők helyével is sokan hadilábon állnak. Kedvencem Umberto Eco eléggé gyatra Mutatványszám című művéből a „Jeruzsálemi Német Szűz Mária Lovagjai” kifejezés, mert nem is álmódta volna, hogy Szűz Mária német volt. (Helyesen persze „Szűz Mária Jeruzsálemi Német Lovagjai”.)

A rádióban és a televízióban politikai beszélgetést – ha annak lehet nevezni – már nem is hallgatok, mert a hangnem, ami a lelkületet tükrözi, teljesen eldurvult.

A mai politikusoknak nem adnék állást és pénzt, amíg Kossuth és Széchenyi vitáját kívülről meg nem tanulják. Az se ártana, ha illetlen tanárt fogadnának.

No és a **zajok-zörejek...**! Az ember megszokta és elfogadta, hogy a reklámok alatt – többnyire oda nem illő – „zenét” kell elviselnie. Ehhez képest ma ezt kell tennie a hír-, a közlekedés-, a meteorológia-szolgálat közben is. Ezek olyan háttérzajokkal terheltek, amik csak a zenei szerkesztő számára zenefélék (félíti az állását, azért kavar-kever minden alá zörejt, hogy igazolja a létét), viszont a mondanivalót elnyomják. A tévében is akárhová csavargatom a hangerőt, a főszereplők csevejét elnyomja az alájátszott – többnyire igen silány – félzene, álzene, nem is tudom mi.

Televízió. Az újabb tévéfilmekre az erőszak, a disznólkodás (szóban és tettben) és a butaság (okkult badarságok) együttese jellemző. Továbbá:

Egyrészt szerepelniük kell **aberráltaknak**, amelyektől egyetlen új tévésorozat se mentes (Vidéki orvos, Szülésznő az Alpokban, Brookenwood titkai stb.) Még Pilchner eredetileg szelíd regényeit is „átabnormalizálták” a forgatókönyvekben.

Másrészt a régi érdekes és etikus filmek **címeit kisajátítják** talmi és etikátlan utánzataikra (McGyver, Charlie angyalai stb.) Mit szóljunk például egy kelet-ázsiai nőhöz, aki egy ál-Scherlock mellett Watsonként pózol?

Végül a **szereplőket** alkalmatlanul kell megválogatni. Illetve úgy, hogy legyen közöttük mindenféle fajú. Persze olykor meg kell elégedni néhányval, mint a tegnapi gyöngyszemben, ahol egy fekete férfinak és fehér feleségének a koreai lánya villogott. Ez ma már minimum. Ugyanígy lehetőleg durva szerepeket kell tuszkolni a Teremtő által nem ilyennek megálmodott nőkre.

Semmi bajom a hölgyekkel. Az viszont roppantul zavar, hogy kedves szerzőm, Verne Gyula műveinek néhány filmváltozatában (Rejtelmes sziget, Nemo kapitány) nő játssza a férfi szerepét. Már kiskoromban se szerettem az operák „nadrágszerepeit”, még Házy Erzsébettel se. A férfi a férfi, a nő meg nő – és punctum.

Az egyéb tévéműsorokban, főleg a híradók elején, kötelező elem, hogy minden villogjon, forogjon, zakatoljon – hadd feszüljenek az idegeid. Elvégre azért kapcsolod be a tévét, nem pedig a kikapcsolódásért. Nőmeg a szemed rontásáért.

Sok pénzt markolt fel az időjárás-jelentés háttérképének a készítője is, aminek apró hibája, hogy rossz a színválasztás: semmi sem olvasható rajta. Mint a Duna tévé feliratain a fehér alapon halványszürke szöveg. Gratulálok, sokba kerülhetett kitalálni.

Összegezzünk. A hagyományos ismeretszerző és szórakoztató eszközök, művek úgy a tartalmat, mint a formát tekintve hihetetlenül elalpáriasodtak. Az embernek csak egy maradéktalan szórakozása maradt: a régi könyvek újraolvasása. A Tamás bátya kunyhója és a Huckleberry Finn – négerestül.

Internet. Sokan el vannak ájulva az internet szolgáltatásaitól. Többnyire persze csak azok, akik tudják pontosan, hogy mit és hol keressenek rajta. Azonban ami a tallózást, az ad hoc keresést illeti, már egészen más a helyzet.

Próbáljanak csak rákeresni a Szent Erzsébetre vonatkozó ismeretekre, mint barátom tette. Nagy meglepetéseknek néznek elébe. (Lásd a „Lassúság” bekezdést is.)

A neten való keresés és az azon közölt ismeretek **számos hibával terheltek**, amelyek közül csak néhány tipikusra hívom fel a figyelmet.

Lassúság. Az internet hihetetlenül lassú. Ne tessék bedőlni a kiírt találati időnek! Mert kiderül, hogy számtalan szemetet tálnak nekünk, miközben az, amit valóban keresünk, még meg sem jelent. Az internet használati idejét nem abban kell mérni, hogy a keresésre mennyi idő alatt jelenik meg valami, hanem abban, hogy mennyi időbe kerül a **nekünk megfelelő ismeret** megtalálása.

2001-ben négy nap alatt szerveztem meg egy háromhetes amerikai utat a neten szállásokkal, kocsibérléssel, számlarendezéssel, mindennel együtt. Ma ez lehetetlen.

A lassúság egyik oka, hogy – szemben a régiekkel – a mai keresőkben nem lehet „és - vagy - nem” **logikai kapcsolókat** megadni, illetve pontos találatra kérdezni.

A net nem fogadja el az időt keresési időkorlátként. Beírod, hogy keresed az X témát, de csak a T évre vonatkozóan. Mintha a falnak beszélnél. Megkapod az X és a nem is kért Y témát minden időkre nézve, miközben a kijelzésben „figyelmesen” áthúzzák az általad megadott évet.

Elavulás. Az internetről nem szokás levenni az elavult ismereteket, mint ahogy a pesti utcák is telis tele vannak idejétmúlt reklámokkal, címkékkel, posztterekkel.

Rákerestem az idej olaszországi buszjáratokra, ki is adta rendesen – a tavalyiakat. A régi jó kommunikációs eszköz – a telefon – segített tisztázni, hogy idén busz aztán egy darab se...

Az avulás csak akkor működik, amikor az neked árt. A net érthetetlen alapon és módon hátra sorol bizonyos ismereteket, amiket már soha nem találsz meg, ha nem írtad fel magadnak az oldal jelsorát.

Egyszer rábukkantam Jugoszlávia 1948-as etnikai adataira. A vonatkozó táblázatot sohasem sikerült később visszakeresnem. Mikor rákerestem a táblázatra jellemző „srež” (járás) kifejezésre, nyolc millió találatot kaptam a „vörösréz”-re.

Frissítetlen. A netes ismereteket az arra illetékesek nem frissítik időben.

Húsvétkor rákerestem a ... közért nyitva tartására. Azt állította, hogy Nagyszombaton nyitva. Ez ellentmondott a „fizikai valóságnak”. Bár az oldal figyelmeztetett, hogy „nézzek utána”, mert a helyzet változhat, az egyetlen hely, *ahol utána lehetett nézni, maga a téves oldal volt.* Szuper...

Ellentmondó. A doktor(nő) segít vagy hasonló nevű oldalon rákerestem az *orbánc* kulcsszóra, merthogy szerencsém volt beleesni. Az egyik vélemény szerint nagyon fertőző, a másik szerint egyáltalán nem az. Mármost ha a szakértelmet meg tudnám ítélni, akkor nem kerestem volna a bajra a neten.

Hiányos. A honlapokra mindenki csak azt az ismeretet teszi fel, ami neki fontos és őt igazolja. A többi ugyanarról a témáról elhallgatja.

Tipikus, hogy a szerb források a délvidéki településekről csak a rácok beköltözése utáni adatokat közlik, azok korábbi létét-sorsát szándékosan elmismásolják.

Nagyzolás. A túlzások dominálnak. Szó szerint hihetetlen „információk” töltik meg a netet. Az egyik arról szólt, hogy milyen nehézségekkel jár majd az Alfa Kentauri 42 év alatt történő elérése.

Információ a mérlegeléshez: Egy óránként egy millió kilométeres sebességgel haladó űrhajó is csak 4.300 év alatt lenne képes oda elhatolni. A tévedés „mindössze” ezres nagyságrendű

Tegyük mindehhez az erkölcsromboló, szándékosan hazug, a másokat lejárató, a felelőtlen, a „diáksínyből” születő, az önmutogató, az időtv rabló megosztó, a józan gondolkodást átformáló, a gyermekeket megtévesztő stb. közléseket.

Azt hiszem, hogy nem járok messze az igazságtól, ha azt állítom:

az internetes ismereteknek legfeljebb a 20 %-a etikus és autentikus.

Összefoglalás. A politikusok és más nagyzó médiaszereplők szerint ma az ismeretek forradalmának a korát éljük. Ezzel adott mértékig egyetértek. Analógiaként vegyük a nagy francia forradalmat. Vajon a rengeteg galádság, romlottság, erőszak mellett mennyi szépet és hasznosat találunk benne?

Noshát pontosan annyit, mint a mai interneten. Forradalmian.

12. EZ-MEG-AZ

Ide azok a témák kerültek, amelyek nem adnak ki egy fejezetnyi mondanivalót, illetve amiknek egyes vetületeit fentebb már megpendítettem. A mondanivaló igen vegyes és a pontoknak nincs logikai rendje.

12.1 KIS HAZUGSÁG – NAGY HAZUGSÁG

Tekintettel arra, hogy nincs benne erőszak és mellőzi a trágárságot is, a „Don ...” tévésorozatot még nézhetőnek tartom. Csakhogy nincs benne olyan szereplő, aki ha a szükség úgy hozza, ne hazudna: nem kivétel még a plébános úr sem.

Egyes barátaim-ismerőseim ezt kedves huncutságnak tartják, viszont én nem értek egyet velük. Azért nem, mert ahogyan a „fű”-vel élők előbb-utóbb rászoknak a kemény narkóra, aki a kicsinek tartott dolgokon begyakorolja a füllentést, az a nagy hazugságról sem fog lemondani a bajban.

Már volt szó a hazugság kategóriáiról (vö. New York Times). Az is evidens, hogy a más szellemi ártalmát okozó **rágalmazás**, ami a média általános jellemzője, a hazugság legundokabb módja. Nemcsak a nyilvánvaló, direkt leszólások értendők ide, hanem azok a manipulációk is, amikkel egy-egy, a szellemi ellenfélnek kedves valamit meghamisítanak, sárba húznak.

A hazugság egyik látszólag ártalmatlan válfaja a **tódítás**. Csak látszólag az, mert a fentebb kivesézett (ön)hergelés egyik legfontosabb eszköze.

A DNS újszerűségével sokan visszaélnék. Erre jó példa a magyar királyok genetikai kutatása. Ez szép feladat és örülünk a sikereinek. Csakhogy azzal áztatnak minket, hogy az eddigi eredmények reményt adnak az azonosított egyedek felmenőinek és rajtuk át a magyarság eredetének a genetikai azonosítására is. Ez viszont egyszerűen nem igaz.

Szent Lászlónak 32 uralkodói családból származó felmenője volt eltérő etnikai hátterekkel. Vajon melyik ágon és milyen fokig lehet a vonalát genetikailag visszavezetni? Azt, hogy volt benne némi ugor és türk vér, kutatás nélkül is elkönnyelhetjük. És ennél mennyivel juthatunk előbbre? Nem korrekt dolog egy kutatás kezdetének a kezdetét kvázi a végeként beállítani.

Látszólag nem hazugság a **leszólás**. Újabban terjedt el a másik „**lúzernek**” való titulálása, amivel azt akarják üzeni, hogy az illető semmire se jó. Ez hazugság, mert minden ember egyedi és szükségszerűen vannak sajátos értékei.

A jelenségnek több oldala van amellet, hogy a divatos undorító szlengnek az egyik „gyöngyszeme”. Egyrészt a kifejezéssel azok a nagypofájúak élnek, akik nem dicsekedhetnek fényes erényekkel. Másrészt nem gondolnak arra, hogy valakinek nemcsak az idegeivel, hanem olykor az életével is játszanak.

Igen fontos a harmadik vetület. Úgy tűnik, hogy a mai fiatalokban nincs elég tartás, karakánság az ilyen támadások visszautasításához, semmibe vételéhez. Régen volt, és ezt nem a „bezzeg az én koromban” szellem mondatja velem: a mai fiatalok némileg nőiesebbek és jóval nyafogósabbak a kelleténél.

12.2 EUTANÁZIA

Az eutanázia azt jelenti, hogy valakit megszabadítunk az élet úgymond terheitől és a (földi) halálba segítjük. A dolog jogi-technikai oldalával nem foglalkozok, mert a

jogászok és megbízóik mindenre találnak érveket. Marad tehát az erkölcsi oldal, amit nem kívánok itt a vallási vetülettel vegyíteni.

Az eutanáziának két válfajáról szokás értekezni. Azonban az élet elvételének van két olyan egyéb módja is, melyek az eutanáziával szegről-végről rokonok, ezért róluk is meg kell emlékezni.

A **passzív eutanázia** az embernek az életéről való önkéntes lemondásának a jogán alapul és nem ütközik erkölcsbe. Pontosabban szólva *nem mindig* ellentétes az erkölccsel.

A lemondásnak több válfaja van, ami közül három kerül szóba.

A **mártíromság** azt jelenti, hogy valaki a szellemi-lelki integritását többre tartja a testi-fizikai épségénél és a halált is vállalja az elveiért. Ez tisztelendő akkor is, ha a szóban forgó elvek hamisak. (Egyébként voltak olyan kivégzettek is, akikre csak az elvtársaik használják a mártír szót, egyébként nem maguk vállalták a halált.)

Az **öngyilkosságot** bizonyos társadalmakban és bizonyos korokban erényként fogták fel: lásd a vesztes római hadvezéreket és japáni szamuráj társaikat. Azonban ennek a felfogásnak már nincs erkölcsi alapja, az öngyilkosságok többsége mögött pedig nem rendkívüli tartás, hanem valamilyen gyengeség, életképtelenség áll.

A **halálos betegség** ennek a legkomolyabb válfaja. Egyeseket az elviselhetetlen szenvedések és a gyógyulás reménytelensége arra indítanak, hogy visszautasítsák a kezelést, ami a halálba vezet. Az ilyen passzív eutanázia a mártíromsággal szemben nem érdem, de az önkezüség hiányában nem is erkölcstelen.

Az **aktív eutanázia** azt jelenti, hogy valakinek elveszik az életét a szenvedéseinek a megrövidítésére hivatkozva. Nem a betegségének a kezelését hagyják abba, hanem a szó szoros értelmében **megölik**; kivégzik, mint a halálos elítéltet.

Az élet ilyen elvételének két esetét kell megkülönböztetni.

Öngyilkosság. Ha az aktus az alany tudtával történik, akkor erkölcstelen, mivel a háttér kétféle lehet. Ha az illető életképtelen, akkor a passzív eutanázia erkölcsös útja is járható lenne. Ha meg nem az, akkor az élete még nem értelmetlen, legfeljebb nem találta meg azt.

A „Million dollar baby”-ben a bokszolónő felkérte az edzőjét, hogy ölje meg, aki meg is tette, ami a szándékot tekintve öngyilkosság volt akkor is, ha nem saját kezűleg történt.

Gyilkosság. Ha az alany döntésképtelen, akkor a halálba segítése erkölcstelen, hiába próbálják jogi-orvosi csúrcsavarásokkal igazolni.

Van ahol az aktust két orvos egybehangzó állításához kötik, miszerint az illetőnek már nincs esélye a jobbulásra. Ámde tessék mondani, mikor és kinek jelentett akadályt két orvos lefizetése?

Ezen a ponton fel kell hívnom a figyelmet bizonyos anomáliákra. Egyesek szerint az erkölcs a kor és a társadalmi rend függvénye, bár ezt a felfogást a fentiekben már cáfoltam. De nincs szükség az én közreműködésemmre: maga a világ ad erőteljes ellenérveket erre a nézetre.

Ugyebár az USA államaiban ugyanaz a társadalmi rend uralkodik? Akkor miként lehetséges, hogy egyesekben eltörölték a halálbüntetést, másokban pedig nem?

A világ számos országában a még nem teljesen elaltatott erkölcsök jegyében a törvény bünteti az öngyilkosságban való **közreműködést** és az arra való **buzdítást**. Vajon nem ellentmondás, hogy némelyikben pártolják az aktív eutanáziát...?

Node térjünk át a további esetekre.

Halálbüntetés. Istenhívóként elvetem a halálos ítéletet. Viszont ugyanabban a minőségben fel kell vetnem a kérdést: az ember két lényege közül melyik fontosabb, a testi vagy a lelki? Ezen a téren a dolgok meglehetősen összekuszálódnak.

Ha valaki **testileg**, fizikailag gyógyíthatatlan, azt aktív eutanáziával halálba lehet küldeni. Ha valaki **lelkileg**, erkölcsileg halálos beteg, azt viszont nem szabad.

Mármost a többszörös gyilkos lelki gyógyulására sokkal kisebb az esély, mint a súlyosan rákos valakinek a testi felépülésére. Ezért vagy azt kell mondanunk, hogy az aktív eutanáziát támogatók következtlenek, vagy azt, hogy lelketlenek, mivel nem ismerik el a lélek felsőbbrendűségét.

A hívó ember következetes: a gyilkosság semmilyen módját se pártolja.

Abortusz. Egy élet(lehetőség) megszakítását jelenti úgy, hogy az élet jelöltjének nincs beleszólása. Persze ez igen bonyolult kérdéskör, aminek több vetülete van.

A vitákat elkerülendő nem fogok abba a teológiai kérdésbe bonyolódni, hogy mikortól kezdve van a megfogantnak lelke: a fogantatás pillanatától, vagy azt követően valamihez kötötten?

Az eldöntendő kérdés az, hogy a magzat milyen állapotától fogva tartandó önálló **személynek**, mert hiszen ahhoz kell rendelni a személyi jogokat. Ezek szerint az abortusznak két minősített esete van, amelyeknek semmi közük sincs a művelet élettani-fizikai kivitelezhetőségéhez, aminél adott a három hónapos határ.

Az élet keletkezésére vonatkozó vizsgálatok szerint a magzat az x-edik héttől fogva képes információk befogadására, másképpen szólva akkortól fogva bír saját szellemi léttel. (Azért írok x-edik hetet, mert a kérdés még nem lezárt.) Ezt én úgy fogom fel, hogy attól kezdve önálló személy. Nevezzük ezt a vonalat **léthatárnak**.

Ezek szerint az abortusz megítélésében a léthatárnak fontos szerepe van.

A **léthatár fölötti** abortusz akkor is erkölcstelen, ha fizikailag végrehajtható. Egyes erkölcstelen nőszemélyek kijelentik, hogy „*azt csinállok a testemmel, amit csak akarok*”. Ez adott pontig igaz. Viszont más személynek a testével-lelkével már nem tehetik azt, amit akarnak: márpedig a magzat adott ponttól fogva önálló személy.

A **léthatár alatti** abortusztól csak annyit jegyzek meg, hogy az anya élete és biztonsága e szakaszban még feltétlenül elsődleges szempont.

Összefoglalás. Az élethez való jog erkölcsi és nem törvényalkotói kérdés. Ma még számos részlete nem tisztázott és azért nem az, mert nem az alapoknál fogják meg.

Először is tisztázni kellene (ami nem történt meg), hogy egy embernek induló lény **mikortól fogva** tekinthető **személynek** az őt megillető személyi jogokkal. Másodszor minden kétséget kizáróan le kellene rögzíteni, hogy egy személy **meddig** tartható annak és mikortól fogva van másnak joga róla intézkedni. Harmadszor el kellene döntenie, hogy az **élet megszüntetése** milyen esetekben és módokon tartható erkölcsösnek, illetve erkölcstelennek.

Vegyük észre, hogy voltaképpen a fenti esetek közös keretbe foglalásáról van szó. Ha az erkölcsi alapok már adóttak, akkor jöhet csak a törvénykezés, mert a jog nem előzheti meg az erkölcsöt.

12.3 TEST ÉS LÉLEK

Talán ezen a ponton kell felvetni a test és a lélek, valamint a lélek és a szellem mibenlétének, illetve egymáshoz való viszonyának a kérdését. Az idevágó számtalan zavaros nézet közül három viszonylag konzekvens látszik markánsan kiemelkedni, amelyeket alább fogok egy kicsit körüljárni.

Dialektikus materializmus. Ezen ateista világfelfogásnak számtalanszor idézett kitétele szerint „a lélek a test legmagasabb rendű terméke”. Ez csakis az emberre vonatkozik és azt jelenti, hogy az embert egyetlen **szubsztancia** alkotja, az anyagi test, a lélek nem önálló lényeg.

A materialisták a lélek és a szellem fogalmakat szinonimákként használják, noha ebben a gyakorlatukban nem következetesek. Ez nem túl meglepő, hiszen nem azok az idealisták és mások sem.

Keleti vallások. Felfogásukkal kicsit bővebben kell foglalkozni, mert az európai ember számára meglehetősen érthetetlenek. Akkor is azok, ha egyes honfitársaink utánózni próbálják őket, ami nem túl vonzó jelenség.

A mondanivaló magja az úgynevezett **lélekvándorlás**, ami a test és a lélek viszonyát sajátosan közelíti meg. Lényege az, hogy **a lélek nem egy emberi testhez tartozik**, hanem a világszellem része és az ember azt a földi élete tartamára csak mintegy „kölcsönkapja”. Földi halála után a lelke nem (feltétlenül) semmisül meg, hanem egy másik élőlénybe, akár állatba, akár növénybe vándorol át annak fizikai létéig. Ha a lélek akár emberben, akár másban eléri a tökéletesség állapotát, akkor boldogan feloldódik a világszellembe, a Nirvánában.

Tiszteletben tartva az ilyesmi hívó **embereket**, legyen szabad a **nézetükre** vonatkozóan pár kitételt tenni. Ez persze a feszes európai logika jegyében történik, ami nem egyezik meg a keletiek attól eltérő igen laza gondolkodásmódjával.

1. A **karma** a tettek következményeiről szól, amik maguk is tettek. Van rossz és jó karma, és valaki akkor jut el a Nirvánába, ha a karmája tökéletes. Viszont senki se tudja, hogy ki vagy mi dönti el azt, hogy mikor válik azzá. (És vajon mennyi ideig él együtt vele?)
2. A keresztény tanban a jó és a rossz világosan elhatárolódik, az ember pedig a szabad akarata által választhat közöttük. Azonban milyen **tettek**re képes egy vipera és van-e választási lehetősége mondjuk a gyöngyvirágnak?
3. Mi az a **médium**, ami által egy vipera vagy egy gyöngyvirág képes a jobbulásra, a tökéletesség felé haladásra? Úgy tűnik, hogy teljességgel a véletlen műve, hogy egy lélek mikor „érik meg” a megsemmisülésre.
4. A tan a lélek folytonosságára épül. Ám ez a lélek nem szellem, mert a virág nem emlékezik a vipera voltára. Senki sem emlékezik **semmilyen korábbi létére**, ezért azt se tudhatja, hogy hol kellene a karmáján javítani. (Ha valaki mégis emlékeznék a korábbi életére, annak ideje pszichológushoz fordulni.)
5. A Nirvánában való feloldódás meglehetősen materialista programnak tűnik, ami a **boldogságnak** a miénktől teljesen eltérő felfogásán alapul. Az indiai párszi akkor boldog, ha a nyomorúságos életéről elfeledkezhet. Azonban a szabad akarátú ember az életet értéknek tartja, ha ráadásul hívó is, akkor számára csak annak földön túli meghosszabbítása jelentheti a boldogságot.

Objektív idealizmus. Legpregnansabban a keresztény vallásokban testesül meg. Ezek szerint a test és a lélek **két önálló szubsztancia**, amelyek azonban egymástól örökre elválaszthatatlanok. A földi élettel jönnek létre (ami még magyarázatot igényel), de a földi halállal nem múlnak el, csak a természetük változik meg.

A lélek és a szellem fogalmát a teológiai és a világi szótárak egyaránt zavarosan definiálják, homályban hagyva a viszonyukat hol szinonimákként, hol párhuzamokként, néha még kizárókként is beállítva őket.

Egyetlen – szerintem – értelmes meghatározást találtam:

A szellem a lélek külső megnyilvánulása.

Sajnos ez az állítás is nyitva hagyja a kérdést, hogy a kettő egyszerre születik-e, vagy a szellem a lelket valamikor időben követi. Ez valójában kettős felvetés:

1. A lélek a testi fogantatás pillanatában születik?
2. A lélek mikor válik külső megnyilvánulásra alkalmas szellemmé?

Ezek igen nehéz kérdések: gondoljunk csak az egyiptetői ikrekre. Remélem, hogy az olvasó nem várja el tőlem, hogy megválaszoljak olyan felvetéseket, amelyekre a világ legnagyobb filozófusai és teológusai is csak keresik a válaszokat.

Az egyetlen dolog, amihez a **tudomány** közelebb jutottunk az, hogy a magzat az ikszedik héttől fogva (talán 5-6) képes az önálló reagálásra, vagyis a szellemi megnyilvánulásokra. A lélek és a szellem viszonyának a további elemeire egyelőre csak a **hit** ad eligazítást. Mondanom se kell, hogy ez mennyire kényes problémakör, hiszen tágabban a magzat mibenlétét, szűkebben a személyi jogait érinti.

A test és lélek további ezernyi összefüggésére nem térhetek ki, így arra sem, hogy hányféle mondás kötődik hozzájuk. A materialista is mondhatja a kedvesének, hogy „tiéd vagyok testestől-lelkestől”. Azonban egy apróságot még meg kell említenem.

Asztaltáncoltatás. Egy kedves eladóhölgy ma eligazított a karmámról, miközben elmesélte, hogy ő igenis látta az asztalt táncolni, odébb mozogni. Amilyen faragatlan vagyok elmosolyintottam magam és megkérdeztem tőle, hogy van-e testük a szellemeknek. Majd a tagadó válasz után azt, hogy ha nincs, akkor mivel indítják mozgásba azt a fránya asztalt.

A bűvészek és a sarlatánok nem véletlenül dolgoznak sötétben. Mert akkor nem látszanak a kellékek, amelyekkel a dolgokat mozgatják. Legyen a nevük **damil-energia**.

12.4 ÚJABB KORI NEMTELEN JELLEMVONÁSOK

Minden háború erkölcstelen, mivel emberöléssel jár. A békekötésekről most nem beszélve világos, hogy a II. világháború sokkal erkölcstelenebb volt, mint a Nagy Háború. Egyrészt a háttér-ideológiák miatt, másrészt azért, mert nemcsak testeket ölt, hanem sokakban a szellemet-lelket is károsította.

Már volt szó arról, hogy a házasság nemes intézménye miként vált a háború áldozatává. Azonban a háború egyéb jellemtorzító hatásokkal is járt. Némelyikük csak késéssel érvényesült a volt „szocialista” országokban.

Álbüszkeség. A II. világháború előtt még létezett némi **tekintélytisztelet** és az arra valóban méltókat megbecsülés övezte. A sok-sok hazugság mára oda vezetett, hogy a királyokat, kormányfőket, a politikai intézmények vezetőit, a közszereplőket stb. már senki se tiszteli.

Hallottuk hogyan nyilatkozott egy francia újság Mohamedről. Tegnap egy olasz pártvezető az ENSZ főtitkárát gyagyásnak nevezte. A szólásszabadság hazug örve alatt ma már minden egykor tisztelt dolgot a sárba lehet rántani.

Európa keleti felében ez a kurzus csak a rendszerváltással kezdődött, viszont annál vehemensebben. Korábban voltak, akik Kádárt, sőt Rákosit a másutt Hitlerre vagy Sztálinra jellemző tisztelettel övezték, de amikor a berlini falak leomlottak...

Elsősorban a média se Istent, se embert nem ismerő hangneme bátorította fel az átlagembereket, akik közül csak a kevés jó ízlésű nem követi a példájukat. Elég egy politikáról szóló mindennapi párbeszédet kihallgatni mondjuk a villamoson.

A végtelen közönségesség előzőnlötte már a parlamentet is.

Igaz, hogy az angol felsőház nyelvezete se éppen babafülnek való. Azonban a felszólalásnak ott vannak igen szigorúan betartandó szabályai.

Apropó angolok. Én még 1968-ban úgy tanultam, hogy nem illik használni a "izzad" és egyéb testi funkciókra vonatkozó kifejezéseket. Vajon a tévéreklámok ezen a téren mutatkozó határtalan szabadossága mennyiben járul hozzá az egyre jobban terjedő vulgaritáshoz?

A törvény és az erkölcs semmibevételének non plus ultrája, hogy ma egyesek arra büszkék (vö. „Pride”), amit minden jóézésű ember szégyellne.

Az általános álbüszkeség a tekintély teljes lerombolásához vezet, ami évezredek tapasztalata szerint csak egy következménnyel járhat. A dolgok az anarchia, a káosz felé haladnak, ami idővel alkalmat kínál valakiknek arra, hogy a rend nevében átvegyék a hatalmat és bevezessék – a **diktatúrát**.

Önzés. Az álbüszkeség a szélsőséges **egoizmus** egyik külső megjelenési formája. Ennek a belső tartalma a jogos önérdéken túlmutató önzés.

Az USA-ban a törvény által támogatott fegyvertartás az önzés sajátos válfaja. Ideát egyik megnyilvánulása az **újkori rabszolgatartás**. A francia, a német és a többi már nem hajlandó „alantas” munkát végezni, arra rabszolgákat importál. Az egyik erkölcstelenség – mert az önzés az – így vezet egy szélesebb körűhöz. Például a francia társadalom mai erkölcsait jóformán a WC-pucolók hada diktálja.

Mifelénk az önzés rossz szellemét is a rendszerváltás szabadította ki a palackból: a rendszerváltás folyamatát magát is az irányította. Megnyíltak a gazdagodás (nem mindig törvényes) lehetőségei, amik a csalások sorozatához és a korrupció általános elterjedéséhez vezettek. Az „ügyeskedést” ma már senki se tartja bűnnek vagy erkölcstelennek. Az ilyesmiben a magyarok sajnos élen járnak.

Elég összeszámolni az utcánkban ingyen parkoló 12-18 milliós „béna-jelzésű” kocsikat. Odaát egy nem éppen hízelgő vicc járja rólunk. „Magyar az, aki a forgóajtóba utánad lép be, de előttem hagyja el azt...”

Türelmetlenség. Az önzés szükségszerűen türelmetlenségre vezet. Ha valaki anyagi javakhoz, előnyökhöz akar jutni, annak pedáloznia és könyökölnie kell. Vagy csak egyszerűen túl kell vállalnia magát.

Társadalmunkat általános erkölcstelenség jellemzi e téren is. Hiába van úgymond teljeshez közeli foglalkoztatás, ha az emberek állása nem biztos; ha valaki nem neki való munkát kell, hogy vállaljon; ha a szabadideje rámegegy.

Az egészségtelen társadalom kiváló nyomjelzője a gyógyszerreklámok uralma.

Mindenki fáradt, mindenki nyűgös, mindenki stresszes és tucatnyi nyugtatót, kiegészítőt, álvitamint, immunhergelőt szedeget. Egyesek úgy válogatnak az aktuális gyógyszerkinálatban, mint tót a vadkörteben.

Mindez türelmetlenségre vezet, amivel mindennap, mindenütt találkozunk. A közlekedésben, a boltokban, az intézményekben. Amilyen kedvesen és önzetlenül segítenek a magyarok más bajbajutottakon, – mert meg kell adni, hogy az is jellemző rájuk – ugyanolyan gyorsan dorongolják le honfitársaikat.

A hármas. A fenti hármas szoros kölcsönhatásban van egymással és igen nagy szerepet játszik a családok szétesésében. A szülők bizonyítani akarnak (büszkeség), akár a másik fél, sőt a gyerekek ellenében is (önzés), az ebből fakadó meg nem értés pedig szükségszerűen intoleránssá tesz másokkal szemben – és a családnak annyi.

13. OKTATÁSI RENDSZER(TELENSÉG)

Az oktatási rendszer nem csak nálunk, hanem az egész világon olyan szutykos Höfchérkére hasonlít, akit hét rakoncátlan törpe sündörög körül. Róluk, vagyis az oktatás hét aspektusáról fogok pár keresett szót ejteni az alábbiakban.

Oktatási szintek (Vidor). Az alsó- és középszintű iskolai „rendszer” igencsak mulatságos, de mielőtt rátérnék, röviden emlitenem kell a picinyek intézményeit is.

Nem jártam se bölcsődébe, se óvodába. Akkoriban igen kevés **bölcsi** volt, de ettől függetlenül úgy tartom, hogy az lenne az egészséges, ha minden apróság a családi otthonban édesanya vagy édesapa mellett tölthetné élete első három teljes évét. Mint tudjuk, ezt sajnos egyre kevesebben engedhetik meg maguknak. (A fejezet általános érvényű: nem hazánkról és nem a mai támogatásokról szól.)

Az **óvoda** már kívánatosnak tűnik főleg ott, ahol kevés a gyerek. Én még olyan házban laktam, ahol a tizenhárom lakásban tizenhét fiú és lány élt htb édesanya felügyelete mellett (htb = háztartásbeli, nem munkavállaló). Mi remekül nevelgettük egymást mindenféle kényszerfoglalkozások nélkül is. Azonban manapság az óvoda otthon nem pótolható ismeretekkel és magatartási etalonokkal látja el a csöppséget.

Régen az alapszintű nyolc osztályt négy (gimnázium) vagy három (szakközép) középszintű követte. Az **általános** iskola jól igazodott a gyermek érettségi fokához. A **gimiben** volt humán és reál szak. A **sakiskola** gyakorlati ismereteket adott.

Nem kívánok a lányok és fiúk érettségének az eltéréseivel foglalkozni. Aminthogy azzal se, hogy mikortól fogva jobb a koedukált, mint a nemek szerinti iskola. Tekintélyes szakemberek szerint a koedukációnak legkorábban középszinten van jogosultsága, bár pedagógiai szempontból ott is sajátos problémákkal jár a fiúk és lányok eltérő orientáltsága miatt. Ezt régebben a gimi két szaka némileg kompenzálta: a lányok inkább humánba jártak.

Mindenesetre a 12 osztály mai sokféle megosztásának semmi értelme; már csak az hiányzik, hogy legyen mondjuk 6 1/2 + 5 1/2-es felosztás is. Úgy tűnik, hogy a gyermek testi fejlődése miatt a 8+4 tagolás kedvezőbb a 4+8-nál, ami a XIX. század végére, XX. század elejére volt jellemző.

Számos filmben láthattuk, hogy a szinte felnőtt fizikumú ifjak milyen kegyetlen dolgokat műveltek a kisserákokkal az angol iskolákban abban a roppant hülye felfogásban, hogy majd az erőszakot ők is visszaadhatják, ha felsősök lesznek.

A **főiskoláról** nincs külön mondandóm. Az **egyetemmel** kapcsolatban csak a mai ún. kreditrendszerről ejtenék pár szót. Lehet, hogy tévedek, de én úgy találom, hogy az amerikaiaktól átvett bolognai rendszernek több hátránya van, mint előnye.

A rendszer lényege az, hogy bizonyos kötött tárgyakon túl a diáknak fel kell vennie x-darab szabadon választottat is. Ezek az élet igen különböző területeire vonatkozhatnak, viszont csak a szerencsésebb esetekben vágnak mind egybe a tanuló fő szakirányával.

A megoldás **előnye**, hogy a diák rugalmasabban készülhet az életpályájára úgy a tananyagot, mint a leteendő vizsgákat tekintve. Nem tudok szabadulni az érzéstől, hogy a hihetetlen magas amerikai tandíjak és azok megszerzésének az igénye-módja kényszerítette ki odaát ezt a „húzzuk-vonjuk-amíg-csak-lehet” megközelítést. Régen itt a normál diploma (MSc) megszerzése négy-öt évbe került. A bolognai rendszerben már az is csoda, ha valaki ennyi idő alatt leteszi az összes vizsgáját (Bsc).

A rendszer több **hátránya** közül legfontosabb az átláthatatlanság.

Egy érettségiző valakitől nem várható el, hogy pontosan tudja és átlassa, hogy melyik szakirány – ha egyáltalán elképzelt már olyat – felel meg neki leginkább. A közös megalapozás után egyes szakirányok között van ugyan némi átjárhatóság, de a kapuk meglehetősen szűkösek és még inkább homályosak. És lám-lám, ez a kód leginkább a választható, de később nem felcserélhető kreditek halmazát takarja.

Ezt a fiataloktól tudom: jómagam hál' Istennek kimaradtam ebből a zűrzavarból.

Oktatási szellem (Tudor). A múlt század közepéig az oktatást háromféle szellem jellemezte, bár ezeket kicsit mereven szokás szembe állítani.

1. **Porosz stílus.** Lényege az igen alapos háttértudás. Ezért sokan – tévesen – a magolással azonosítják, pedig arról szól, hogy tudjad a miérteket is. A kellő szellemi-logikai megalapozás a végcél. Emiatt a kreativitás egy kicsit háttérbe szorul: a tanulónak az anyagot kell tudnia, nem kell mást kitalálnia.
2. **Angolszász stílus.** Nagyobb hangsúlyt fektet az önállóságra, mint az ismeret széles körű bázisára. Az ilyen iskola diákja kreatív, de nem eléggé művelt, ami visszahat a kezdeményezőképességére. Emellett nagyobb hangsúlyt fektet a testi fejlődésre, mint a szellemire.
3. **Egyéni stílus.** Bizonyos típusú iskolákban, mint például az egyháziakban, saját vegyes szellemben oktatnak. Ezekben a tanítással azonos fontosságú a nevelés, bár intézménye válogatja, hogy milyen mértékben. Nálunk például a piaristák inkább tanítottak, mint neveltek, a bencések meg éppen fordítva.

A múlt század közepén vált ki az angol stílusból az **amerikai**. Ez szélsőségesen pragmatista és a szinte profi sportegyesületeken át az edzést a tudás elé helyezi. Az amerikai diák meglehetősen műveletlen, nem tud számolni, ugyanakkor alapvető követelmény vele szemben a legújabb technológiák mechanikus ismerete.

Oktatás mennyisége (Szundi) és **minősége** (Szende). A két dolog egymással természetesen és elválaszthatatlanul összefügg.

A nagymamák és nagypapák három nemzedéken át tapasztalhatták meg, hogy miként változott az iskolatáskák mérete. Mi magunk még fél kézzel fel tudtuk emelni, a másik kézben tartva az obligát tízórais szatyrot, az esetleges tornaszütyőt vagy rajzkellékeket. Gyermekeink esetében már aggódnunk kellett amiatt, hogy a táska súlya nem okoz-e tartós gerinckárosodást. (Ma nem kell erre külön törekedni: a járás közbeni mobilozás garantáltan elintézi.)

Nekem úgy tűnik, hogy unokáimnak kétszer annyi iskolászerrel kell bíbelődniük, mint nekünk kellett és ezek a kivagyfi cifraságuk dacára semmivel se különbek, mint régen voltak, sőt, nem is annyira praktikusak.

Például az egykori sima kék borítót és egyszerű vignettát már sok színben pompázó mescicsodák váltották fel, ami nem baj. Viszont a számtanfüzetek hátáról eltűnt az egykori oly hasznos egyszeregy. Nincs is ma diák, aki szorozni tudna.

Azonban az igazán nagy baj az, hogy a gyermekeket fölösleges, se a korukhoz, se a leendő hivatásukhoz nem illő tananyaggal terhelik. Például miért kell ismernie egy iskolásnak az integrálást? Én a legjobb voltam benne az egyetemen (korábban nem tanították), informatikus is vagyok, de az életemben még egyszer se integráltam a tantermeken kívül. Szóval ez irányú tudásom roppant „hasznosnak” bizonyult.

Muszáj felhívnom a figyelmet iskolai rendszerünk egy sajátos negatívumára. A túlterhelt tanárok fizetése nem éppen rózsás. Ezért aki teheti, tananyag-írásra adja a fejét, hogy némi többletzsozsóhoz jusson. Igen ám, de ez anyagkavalkádhoz vezet, ami az összebuzerált tanmenetben – ha már kiadták azt a fránya tankönyvet, akkor használni is kell – csúcsosodik ki. Az ostor vége pedig csak a diákon csattan.

Amikor gimis voltam, a középiskolai matematikai tudnivalók mindegyikét felölelte a Laricsev példatár. Tud valaki jobbat? Aligha. Használják? Azt nem, helyette húszféle sokkal gyengébbet.

A sok negatív tapasztalat mögött az áll, hogy a tanárok egyénieskednek, nem egy közös és főleg nem a diáknak való módon tanítanak.

Sokan abban a tévhitben élnek, hogy Galileit a vallási nézetei miatt marasztalták el. Pedig dehogy! Azért ítélték házi őrizetre, mert felesküdt az egyetemi tananyagra, de nem azt oktatta.

Vajon miként lehetséges az, hogy egy látszólag egységes nemzeti tanterv mellett egyazon tantárgynak az oktatásában óriási minőségi különbségek vannak az egyes iskolák között? (Régen is voltak, de messze nem ekkorák.)

A szinte hülyeségig képtelen oktatásnak Gabó unokám matekleckéin át voltam a tanúja. Rendre akadtak olyan matekpéldái, amiket egyismeretlenes egyenlettel lehetett volna megoldani kapásból, logikusan, pofonegyszerűen.

Azonban a matektanár **megtiltotta az egyenlet szó használatát** és a módszer alkalmazását. A megoldást szó szerint úgy kellett kitalálni. Ez aztán a matematika! Az egyetemen meg a diák csak néz ki a fejéből a legegyszerűbb feladtnál is.

Egy utolsó gondolat a mennyiségről. A középiskolában már profi kosaras voltam. Két külön nyelvet tanultam (német-angol). Egy ideig zongoráztam. Négy szakkörre is jártam (énekar, matek, atomfizika, vasútmodellezés) és mindezek dacára mindig volt több mint elegendő szabadidőm. Nem nyomtak agyon fölösleges házikkal... Most meg unokáim állandóan az időhiány és a feszültség miatt panaszkodnak.

Tanulási idő és mód (Kuka). Mivel az oktatásra a sokat-de-átabotában jellemző a keveset-de-alaposan helyett, a nebulónak nincs ideje valamit tényleg „megrágni”, ahogyan édesapám mondta. A tananyag könnyen átfut a diák tanulási emésztő-rendszerén és emésztetlenül távozik, nem épül be izomként-csontként.

A minap arra panaszkodott Réka unokám, hogy a feladatokra kevés időt adtak. Ráadásul a tanár késett, amit persze nem számított be.

Rémregényt írhatnék a COVID alatti helyzetről. Egyes korifeusok azzal büszkélkedtek, hogy milyen jól megoldották az online oktatást. Ők nyilván nem ebben az országban élnek.

Mert itt Anna unokám négy feladatot **négy eltérő** online felületről kapott meg, de a feladat beadásának a határidejéig ezek közül csak három volt elérhető.

Gabó unokámnak **X idő alatt** kellett megoldania az egyetemi feladatsorozatot, amire normális „gyalogmenetben”, vagyis papíron a másfélszerese járt volna. Csakhogy ebben az országban nem találni senkit, aki be tudná mérni az elérési idők ingadozásait, az ilyen-olyan háttérműveletek miatti holtidőt, a hálózati kieséseket stb. A „csodás WIFI” néha ellen-csodákra képes...

Szumma-szummárum a feladatokra megadott idő lóhalálában is csak annyira elegendő, hogy valamit befirkáljál, arra már nem, hogy ellenőrizzed és sokszor a korábbi megoldást már nem is lehet újra megnézni. Profi informatikusként bátran állíthatom, hogy a mai egyetemi vizsgáztató-rendszereket laikus, hozzá nem értő félszakemberek készítik, azazhogy tákolják össze.

Pedagógusok (Hapci). Vélemény helyett inkább csak tüsszentenék, mert nincs etalonként szolgáló átlagpedagógus: vannak nagyon jók és nagyon rosszak is. Maga a rendszer inkább a rosszat termeli ki.

1970-től informatika címen azt tanítottuk, amilyen ismeretre akadt oktatónk. Kiváló példaként a színdinamikát, minden informatikus kenyerét (?). Nekem úgy tűnik, hogy a mai oktatási rendszer ezt-tudjuk-mi-tanarak központú és nem ez-kellene-igazán-nekünk-diákoknak szellemű.

Jellemző, hogy a rendszerváltás után gyorstalpalókon képezték át az angol nyelv okítására a fölöslegessé vált orosz tanárokat. Olyanok is...

Tanár-szülő viszony (Morgó). Ez ismert téma, ami a fentebb tárgyalt álbüszkeséggel, a tekintélytisztelet és türelem hiányával függ össze.

Ezernyi magyar és nem-magyar példát ismerünk arra, hogy a felháborodott szülő a csemetéje számársága miatti „jogos” sérelmét a tanár inzultálásával torolta meg.

Mármost a csemeték tudnak hülyék lenni: én ne tudnám, aki az általánosban öt igazgatói rovírt gyűjtött be kitűnő tanuló dacára? Miért nem látja be ezt a szülő? Az eső esik, a gyerek rendetlenkedik: az a dolga. Nőmeg a tanulás. Az utóbbit rajta és nem a tanáron kellene számon kérni.

A szülő mérges. Valójában azért az, mert látja, hogy a nevelési koncepciója teljes csődöt mondott. Ezt a hibáját nem vallaná be, másokkal meg pláne nem közölné még egy konzultáció ürügyén se. A régi jó szülői értekezletek, amelyeken a tanár és a szülő **közösen próbált megoldást találni** a csemete gondjaira, kihaltak. Se a tanárnak, se a szülőnek nincs rá ideje és türelme.

Tóni barátom berzenkedve ígerte meg nekem, hogy orrba fogja vágni „aranyos kisfiának”, Balázsnak a matektanárát, mert az meg merte húzni. Mármost Balázska semmit se tanult, többek közt a matekon kívül tiszteletet sem. Szerintem az utóbbi hiányát örökölte...

Fogalmam sincs arról, hogy a rendszerváltással csak tovább romló tendenciákat miként lehetne a visszájukra fordítani. Ahhoz át kellene nevelni a szülőket és ki kellene képezni egy új szemléletű tanári gárdát. Szóval maradjunk abban, hogy ha majd a jóra törekszünk, akkor talán két generáció alatt a helyzet normalizálódik.

Összefoglalás. Az oktatás világszerte válságban van, ami egyaránt vonatkozik a tartalomra és a körülményekre.

A legeslegnagyobb probléma az, hogy **az oktatás nem párosul neveléssel**. Ez két ok miatt alakult így. Egyrészt „kihaltak” a jó tanárok, akik a munkájukat még hivatásnak és nem megélhetési szakmának tekintették. Másrészt megszűntek azok a csatornák, ezernyi szálú érdekháló, amelyek a csemete gyarapodásáért felelős két felet – a szülőt és a tanárt – egy oldalra terelték.

„Non scholae, sed vitae discimus.” Nem az iskolának, hanem az életnek tanulunk. A latin mondást cáfolva ma az oktatás az élet iskolájából

egyszerű anyagi-technikai feladattá degradálódott.

Az oktatás Hófehérekjét hét haszontalan törpe koszolja be. Igazi mesebeli csodának kellene bekövetkeznie ahhoz, hogy újra tisztán ragyogjon.

14. A HIVATÁSOK ALKONYÁRÓL

Természetesen sokan vannak, akik a munkájukat elkötelezettséggel, szeretettel, gondosan végzik, és a foglalkozásukat hivatásnak tartják. Ne vegyék zokon, ha most mégis csak az élet minőségét döntően meghatározó három pályát – az orvosit, a tanárit és a papit – tekintem annak és a mondanivalót azokra korlátozom.

A címbeli jelenség a globalizáció következménye és mint olyan az egész nyugati világot jellemzi, oda értve most Kelet-Európát is, bár szerintem egyes jelei már a világ más részein is mutatkoznak. Ámbár a téma könyveket betöltő mérlegelést igényelne az arra hivatott szakemberek részéről, én csak néhány tényezőre tudom felhívni a figyelmet úgy is, mint rendszerelemző és úgy is, mint részben érintett.

A jelenségnek vannak általános, illetve különös jegyei és okai, amiket részben a társadalmi környezet, részben az attól nem független fejlettségi szint befolyásol.

Önfeláldozás. Az odaadásnak a legmagasabb foka az önfeláldozás. Ezen itt nem valamiféle mártíromságot kell érteni, hanem annak szinte az ellenkezőjét: azt, hogy valaki mindenét örömmel mások szolgálatára szenteli. Természetesen nem várható el mindenkitől az az elhivatottság, ami Albert Schweizert és Teréz anyát jellemezte. Azonban világos, hogy hivatás nincs bizonyos fokú önfeláldozás nélkül. Márpedig a világtrenddé vált önzés közepette egyre kevesebben kaphatók ilyesmire.

Elismerés. Bár a „jó munka magában hordozza a gyümölcsét”, nincs ember, aki ne vágya valamilyen elismerésre. Sajnos világunk ezt a tényezőt a PR kategóriába kényszerítette. Aki adott fokig nem exhibicionista, például nem kelleti magát a neten, arra nem figyelnek, akármilyen eredményeket is mutasson fel. Manapság az ösztönzés egyetlen eszközeként a pénzbeli juttatást képzelik el, holott sokaknak nem az, hanem csak egy kis figyelem hiányzik.

Nyugalom. A mai kereső emberek legnagyobb problémája a túlterheltség. Ha az elér egy bizonyos fokot, az ember képtelenné válik a gondolkodásra, vagyis az alkotásra. Ebből eredménytelenség fakad, ami frusztrációra vezet, az egyén pedig még jobban próbál bizonyítani – és mindez farkát harapdáló kígyóvá növi ki magát. A hivatás betöltéséhez nyugalomra is szükség lenne.

Most pedig vizsgáljuk meg a három hivatás állapotának a specifikumait.

Egészségügy. Egyesek azt hiszik, hogy csak pénzkérdés. Amerikában az is, főleg a betegek számára, akiknek nincs (megfelelő) biztosításuk. Nálunk viszont már igen sok pénzt öltek haszontalanul és hatástalanul az ágazatba, de erről majd alább.

Az egészségügyi hivatások kiteljesedésének két nagy akadálya van.

Az egyik a túlzott, nem emberközpontú **specializáció**, a holisztikus szemlélet hiánya. Az orvos nem a beteget akarja gyógyítani, mint a régi Kínában, hanem csak az általa ismert betegséget. Ebből persze nagy fokú ide-oda küldözgetés származik és a beteg gyógyulási ideje ugyancsak meghosszabbodik.

USA-beli ösztöndíjas utam során támadt egy váratlan fogproblémám. A felkeresett fogorvos közölte, hogy ő a 7-es és 8-as fogakkal nem foglalkozik, keressem fel az azokhoz értő kollégáját.

A másik gond az, hogy az orvoslás jelentősen **megdrágult**. Az orvosi ismeretek fejlődése együtt járt az újabb technikai eszközök és gyógyszerek iránti igényekkel. Ezért nyugaton, ahol ezeket a háziorvos is be tudja szerezni, tetemesebb a számla, viszont keleten a betegnek az intézmények és osztályaik között kell pattognia.

A pénz a gyógyulásnak szükséges, de nem kizárólagos kelléke.

Köszönöm, hogy a magyar egészségügy állta a hepatitis-C kúrám 27 millió forintos költségét. A mérleg másik oldalán a porcleválasomat **három hónapra** rá fogják MR-rel egyáltalán vizsgálni...

A hazai egészségügynek két specifikus baja van amellet, hogy nekem úgy tűnik, az egészet szép lassan át fogják játszani a magánszférába.

Egyrészt a problémáit **átszervezésekkel** akarják megoldani, pedig azok mindig csődöt mondtak. Rendszerszervezőként rendre elmondom, hogy nem a *szervezeteket* (a kórházak működését), hanem a *folyamatokat* (a beteg ellátását) kellene integrálni. Erre nálunk még nem történt kísérlet, mert a két dolgot rendre összetévesztik.

Másrészt a bajokat **füllentéssel** álcázzák.

A házi orvosnak már a neve is hamis. 1976-ban költöztem a Forint utcába. A házi (?) orvosom 1997-ig nem is látott és még a nevemet se tudta. Kiskoromban a gyerekorvos havonta magától házhoz jött, ma pedig alig lehet elérni.

Lódítanak a megelőzésről is, mert mihelyst egy külön vizsgálatot kérsz, anyagi okok miatt rögtön elutasítják. A nem akciós szűrés amúgyis heteket visz el a páciens életéből.

Ha tehát az orvosi hivatás alakulásának a tendenciáit akarjuk vizsgálni, akkor ilyesféle kérdéseket kell feltenni: Betölti-e a hivatását a házhoz nem járó házi orvos? Mit tart szem előtt a jobb körülményekért külföldre szerződő doktor? Örül-e a hivatásának a kórházban magát halálra dolgozó ápoló?

Oktatásügy. Ezen a téren is mindig csak a bérezést feszegetik, amiről eszembe jut egy rosszmájú, de találó adoma:

Megkérdezték az egyszerű vízimentős jelöltet: – Tud úszni? A válasz: – Nem. Mirefől: – No és ha jól megfizetjük...?

Nem lebecsülve az anyagi vetületet három dologra kell rámutatni.

Egyes tárgyakban az **ismeretek köre** igen gyorsan bővül, amivel párhuzamosan az **oktatási módszerek** is jócskán változnak. A tanárnak a hivatása betöltéséhez lépést kellene tartania ezekkel, de se ideje, se türelme, se lehetősége nincs rá.

A nyugati egyetemeken bevett jó szokás a „sabbatical”, a tanár hétvévenkénti tovább-képzésre küldése. Sajnos ez nem érinti az alacsonyabb oktatási szinteket és egyes ágazatokban annyira gyors a változás, hogy a hétvévenkénti frissítés nem is elegendő.

Újkeletű példa: a mobilos-internetes alkalmazásokra állandóan újabb és újabb nyelveket találnak ki, amelyek egymással nem kompatibilisek és egyébként egyikük se tökély. Az egyetemen pedig nem tudják eldönteni, hogy melyiket oktassák, mert a tanrend mégsem változhat hetente...

Ide tartozik az a jelenség is, hogy – főleg a természettudományok terén – az ismereti tárgyak átlapolódnak, ezért új összevont diszciplínákat találnak ki, például a régi fizikát és kémiát összeelegyítve. Ez olykor inkább elhamarkodott, semmint bölcs döntésnek bizonyult, de biztosan csomó felkészületlen tanárt eredményezett.

A másik probléma a **zsúfoltság**. Ma ugyanakkora időben akarják „lenyomni” az alaposan megnövekedett ismeretanyagot, mint amekkorában a sokkal kisebbet sem sikerült. Ezért elmaradnak a részletek, semmit se gyakorolnak eléggé, a tanár és a diák egyaránt kapkodva hadar, egyik se tud egy előadást logikusan felépíteni stb.

Egy amerikai középiskolában egy történelemórán voltam. Negyvenöt perc alatt „megtárgyalták” az összes európai forradalmat (1789, 1848), no meg még az aktuális kambodzsai helyzetet is...

Az időhiány és a rossz módszer egyaránt közrejátszik abban, hogy a diák nem látja az egész és a rész viszonyát, a dolgok magyarázatául szolgáló összefüggéseket.

Erre legjobb példa a történelemoktatás. Sokan értetlenül állnak például Mohács előtt, mert se a magyar történelem folyamával, se a korabeli összeurópai helyzettel nincsenek tisztában. A történészek egyébként is szűk korszakokra és/vagy régiókra szakosodnak.

Végül nem mehetek el szó nélkül a **fegyelem hiánya** mellett. Ha maga a tanár fegyelmezetlen (például késik), vagy az órája felét a helyreigazításokkal kell töltenie, akkor az oktatás nem lehet hatékony.

Visszahívtak a SZÁMALK-ba rendszerszervező óraadó tanárnak. Ámde B. kollégám lebeszélte: „Igaz, hogy jól fizetnek, de a hallgatókkal nem lehet bírni...”

Hogy mindez nem is a tanári hivatásról szól? Már hogyan tenné! A hivatás nem egy szép elméleti valami, hanem olyasmi, amit gyakorolni kell. Ha valaki ilyen-olyan okok miatt nem azt és nem úgy taníthatja, ahogyan azt elképzei, az nem teljesítheti ki a hivatását, amiben csalódnia kell.

Talán ide illően pár szót a **tudomány** űzéséről is ejthetek. A tudomány roppant forrásigényes és nálunk a támogatottsága messze nem kielégítő.

Az ISO egyik tudományos bizottságának a tagja voltam. Az egyik munka-konferenciájukra még elmehettem, a következőre már nem. Nem is igazán bántam, mert az ellátmányom hiányosságai miatt már az első is huszadrangú tagnak számítottam és amiatt igen rosszul éreztem magamat.

Egyházügy. Még a fentiekénél is bonyolultabb kérdés, pedig a papi foglalkozás a hivatások hivatása. Egyházi körökben nem is arról beszélnek, hogy kevesen mennek papnak, hanem arról, hogy **kevés a hivatás**. Ennek sokféle ágas-bogas oka közül csak párat említek.

A speciálisan a katolikus egyházat érintő **cölibátus** nem játszik akkora szerepet, mint amekkorát neki tulajdonítanak. Ha valaki a papi hivatás felé hajlik, az nagyon komolyan meg kell, hogy gondolja a családi lét következményeit. A gyermekek a szép dolgok mellett terhet is jelentenek. Gondoljunk csak az iskolába járásra és arra, hogy mi lesz a gyerekeivel – a barátaikkal, az iskolájukkal, a dokibácsival – ha a papot áthelyezik.

Felvethetik, hogy ha a tiszteletesnek (protestáns pap) lehetnek és vannak is gyermekei, akkor a tisztelendőnek (katolikus pap) miért ne lehetnének? Elismeréssel adózok a lelkészeknek is, de be kell látni, hogy a katolikus atyáknak sokkal több a teendője. Lásd a szentségek kiszolgáltatását (betegek otthoni áldoztatása, gyóntatás, napi szentmise stb.), amik a többieket nem „terhelik”.

A papoknak tényleg igen kevés a **fizetése**, főleg a vidékieké. Ha agyoncsapnak is elmondom, hogy úgy tűnik, mintha számolnának a „papi hálapénzzel”, vagyis azzal, hogy a jónép sok mindennel ellátja a jó papját.

Plébános barátom három falut szolgált. 2001-ben fizetése havi 12.000 forint volt...

Az egyéb hivatások képviselői távolról se ütköznek annyi nehézségbe, mint a papok, akiket negyven év elnyomó erőszaka is terhelt. És bár a teher nem törte meg az egyházakat, a kommunistáknak sikerült egy teljes nemzedéket elidegeníteni, távol tartani a templomoktól, ami által persze a papi hivatás tekintélye is csökkent.

Egy példa a távoltartás hatására: Albertfalván 1989-ben a rendszerváltás előtt 40 hittanos volt. 1990 után már mintegy 250. Nem a hívők száma növekedett, hanem a hatalomtól való félelem csökkent.

Nyugaton – főleg Amerikában – a **lejáratásnak** egy sajátos módja működik. Bárki gondolhat egyet és úgymond egyházat alapíthat. Ezek a profitársaságok a

határtalan profanitásuk által lejáratják a tiszteletre méltó dolgokat is, mert hiszen a köznép nemigen járatos a transzcendens ügyekben. Így egy kalap alá veszi a kétezer éve fennálló katolikus egyházat mondjuk a „Zöld Csillagok Lelkei” szintársulattal és az utóbbiban csalódva a vallást és a vallásosságot mint egészet ítélik el.

„Megverik a pástort és **szétszéled a nyáj.**” A szocializmusban a verés szó szerint értendő. Nyugaton a média általi alaptalan meghurcolást kell érteni rajta.

Ritka az olyan új amerikai tévéfilm, amiben egy lelkészt vagy egy vallási közösséget ne járatnának le valamiféle abnormalitást kenve rájuk. Viszont a fordított szemléletre nem akad példa, noha 100 pap közül legalább 98-99 tisztességes és elhivatott.

A megveretés két hatással járt. Nálunk sokan behódoltak a rendszernek (vö. békepapok), ami után nem maradtak követőik. Ifjúkoromban pontosan tudtuk, hogy melyik diplomát kell kerülni. Továbbá az egyházi „hozzáállás” önvédelemből bemerevedett, de a rugalmatlan felfogás nemigen segítette a hívők megtartását.

A háború után a világ kicsit toleránsabbá vált, miközben az egyházak bizonyos kérdésekben rugalmatlanok maradtak (lásd például vegyesházasság, válás utáni hitélet, születésszabályozás) és emiatt hívőket veszítettek el.

Nem zárhatjuk ki, hogy a nyáj csökkenése elvette egyes lelkipásztorok kedvét és megtörte hivatásuk lendületét. Mindez elsősorban a fehér emberek szféráira vonatkozik. Ezzel szemben a világ más régióiban, főleg Afrikában, Latin-Amerikában és Kelet-Ázsia egyes részein a hivatások figyelemre méltóan gyarapodnak. Olyannyira, hogy már nálunk is szép számmal gyakorolják hivatásukat távol-keleti és afrikai papok.

Összefoglalás. A hivatás nem csak üres szó: a szakmai tudásnak, a kitartásnak az önfeláldozásnak és még valaminek az ötvözete. Ez a valami az **empátia**. Nem gyakorolja jól a hivatását, aki nem képes mások – a rábízottak – igényeire figyelni.

A hivatások beszűkülésének talán a legfontosabb oka az empátia hiánya, ami a másra nem figyelés, az önzés, a türelmetlenség légköréből fakad.

A szólás szerint **a jó pap holtig tanul**. A kitétel mindhárom hivatásra érvényes: az orvosnak és a tanárnak is állandóan naprakész tudással kell(ene) rendelkeznie. Legyen szabad ezt a fejezetet egy figyelmeztetésnek szánt aforizmával zárni, amit az ateisták a maguk módján értelmezhetnek:

A jó pap holtig tanul – a rossz pedig azon túl is (ti. a tisztítótűzben).

15. A DEMOKRÁCIÁRÓL

A demokráciáról itt nem pártjelenséggként lesz szó, bár elkerülhetetlen, hogy marginálisan abba is belekapjak. A lényegét sokan félremagyarázzák, például összekeverik a szavazati joggal. Ez olyan, mintha a kosárlabdát azonosnak vennék a pálya körvonaláival, pedig a demokrácia sok-sok tényezéből tevődik össze. Ezért nem árt tisztázni bizonyos dolgokat.

A demokrácia a nép (demos), elvileg a többség uralmát (cracia) jelenti. Azonban a többség már a **görög demokráciában** is kisebbség volt, hiszen a nép fogalmába nem értették se a rabszolgákat, se a nőket és a gyermekeket, se az idegeneket.

Az **USA alkotmányában** szerepel az „all men are created equal” (minden ember egyenlőnek teremtett) kitétel. A dolog szépséghibája, hogy a színes bőrűeket nem tartották embernek, tehát ők sokáig nem tartoztak az amerikai demos-ba.

Nem tudom, hogy az alkotmányt mikor fogják átírni, hogy eltűnjön belőle az a csúnya gender-ellenes kitétel. Mi az hogy „men”? Nana!

A **szocialista népi demokrácia** a nevében népi népuralom (ami tautológia), de mint tudjuk a valóságban arisztokrácia volt, azaz a magukat népvezetőknek kikiáltó kommunista potentátok kisebbségének az uralma a többség felett.

Az **ideális demokrácia** minden ember tényleges egyenlőségét jelentené. Ilyesmit még soha sehol a világon nem sikerült megvalósítani. Többféle módon próbálták megközelíteni, amelyek közül hármat emelek ki.

Szociáldemokrácia. A munkavállalók érdekeit az államon keresztül kívánja érvényesíteni a gazdagok önös célú szűk rétegével szemben. Az általános és egyenlő választójognak igen nagy benne a szerepe. Az más kérdés, hogy a gyakorlatban a választások az elvárt következményekkel járnak-e. Ettől a tisztán politikai vonzattól eltekintve a szociáldemokrácia alapelvei tiszteletre méltóak, bár eléggé korlátosak.

Kereszténydemokrácia. A *demokrácia alapvető letéteményese*, mert a „minden ember egyenlő” nézet nem politikai felfogás, nem egy állam vagy egy párt üzenete, hanem keresztény tan. Ez a felfogás nem a hatalmat, hanem az erkölcsöt tekinti az állam szilárd alapjának. Noha ehhez a szociáldemokrácia is hozzátartozik, sokan az irányzatot kicsit utópisztikusnak tartják a hatalmi érdekek által vezérelt világban.

Liberális demokrácia. A kifejezés contradictio in adjecto: a jelző és a jelzett szó ellentmondása. Ezt az alábbiakban majd kifejtem, előbb azonban megalapozásként nézzük meg, hogy mit jelent a **liberalizmus**.

A **liberális** jelzőt elsőként egy spanyol politikus alkalmazta egy pártra 1811-ben. Hazánkban az 1832-36-os országgyűlésen jelentek meg a liberális politikusok, akik közül majd Kossuth emelkedik ki. A liberálist általában a **konzervatív** ellentétéként fogjuk fel. Ámde ez az összevetés csak a régi korokra állja meg a helyét, amikor az arisztokráciával a demokráciát, a királpártiakat a néppártiakkal állították szembe.

A régi liberalizmust a **pozitív** akarat jellemezte. Egyféle rendszert egy más olyannal kívántak felváltani, ami szintén az elismert értékeken alapult.

A mai liberalizmus **negatív** irányultságú. A meglévő értékekkel szemben nem mutat többletet, éppen azokat akarja lerombolni. Ennek érdekében újradefiniálná a bevett nemes fogalmakat, mint a demokrácia, család, haza, nemzet, szabadság.

Egy liberalista kijelentette a tévében, hogy a liberális demokrácia azért értékes, mert kiteljesíti a **szabad akaratot**. Ez egy roppant gyenge, átlátszó, torzra sikeredett plágium.

Elvlopás, mert a szabadakarat kétezer éve **keresztény konzervatív** norma.

Torzítás, mert a szélsőséges önérvényesítésre is kiterjed, vagyis nem a szabadság, hanem a **szabadosság** hordozója. Ez a szabadosság mutatkozik meg a család, a gyermek, a nemzet és általában az élet iránt mutatott határtalan tiszteletlenségben.

Összefoglalás. A mai liberális demokraták az *elveikben* erkölcsrombolók, a *gyakorlatban* pedig elenyésző kisebbségként diktatórikus módon akarják másokra, a többségre kényszeríteni a saját akaratukat.

A liberális demokrácia elveiben nincs olyan többlet a többi demokratikus nézethez képest, ami azok fölé emelné. Ellenkezőleg: kijelenthetjük, hogy

a mai (ál)liberalizmus és a demokratizmus lényege egymást kizárják.

16. A KISEBBSÉGEKRŐL

A demokrácia a **többség** akaratát jelenti. Ahol tehát erről beszélünk, ott feltétlenül foglalkozni kell a **kisebbségekkel** is, amelyekből értelemszerűen több is lehet. Problémát jelent, hogy amint ma a demokrácia tartalmát módszeresen félrehasználják, úgy a kisebbség fogalmával is visszaélnék.

Alapszempont. A demokrácia politikai fogalom, ergo a többség és a kisebbség is csak az lehet. Bár a bélyeggyűjtők és biciklisták is kisebbségben vannak, rájuk – és más nem-politikai csoportokra – nem használjuk a kisebbség szót. Így a különféle betegekre sem, közéjük értve az abnormális viselkedésűeket is.

Politikai szempontból, tehát ami az állam irányítását, intézményeit, törvényeit illeti, eredendően csak **népek-nemzetek** és eltérő **társadalmi rétegek-csoportok** alkothatnak kisebbséget. Azonban erős társadalmi vonzatuk miatt ide szokás érteni a **vallási közösségeket, felekezeteket** is.

A felekezeti hovatarozás bizonyos országokban hagyományosan meghatározza a többség és kisebbség viszonyát. Lásd például a síiták-szunniták csoportjait. Egyes területeken, pl. Indiában, a társadalmi helyzetük szerinti csoportokat **kasztoknak** hívják, és ott a kisebb lélekszámúak uralják a többségeket – demokrácia nélkül.

Bár a fogalomnak rossz a felhangja, meg kell említenünk, hogy például az USA-ban megkülönböztetnek **faj** szerinti kisebbségeket is.

A **népszámlálások** az államok irányításának a fontos segédletei. A kisebbség fogalom lényegéről sokat elárul az a tény, hogy a felmérések alapvetően a népekre-nemzetekre és a vallásokra irányulnak, az USA esetében pedig a fajokra is.

Dimenziók. Sokszor elfeledkezünk arról, hogy a többség-kisebbség relációnak két dimenziója van: az idő és a tér.

A magyarság a török idők közepéig többségben volt a mai **Erdély** területén. Trianonnal kisebbségbe került, de például a **Székelyföldön** ma is a többséget alkotja.

A dimenziókat komolyabban kellene venni. Ezt két példa igazolja.

Történelemtényeink a mai Erdélyről szólva román kisebbséget emlegetnek, noha ott már 1600 táján többségben voltak. Az USA-t fehér, angolszász, protestáns országgént képzeljük el és annak állítja be magát, miközben a fehér protestánsok már régen kisebbségbe kerültek.

Megkülönböztetés. A fentiek ebből a szempontból különösen fontosak.

Elvileg – de csak nagyon elméletileg – a többséghez tartozók közel azonos alapjogokkal bírnak, míg a kisebbség tagjai ilyen-olyan **diszkrimináció** tárgyai. Ez önmagában még nem negatív jelenség, megítéléséhez mérlegelni kell a helyzetet.

Minden állam adott ideig korlátozza a már befogadott bevándoroltak jogait. Például Svájcban régen a jó magaviseletű bevándorolt is csak 14 év után kaphatott állampolgárságot. Ez a szigor mára fellazult, de a **negatív diszkrimináció** adott mértékben máig érvényesül.

Ugyanakkor vannak olyan körülmények is, amelyekben a kisebbségnek extra jogai vannak a többséggel szemben.

Finnországban a köztisztviselőknek svédül is tudniuk kell a svéd kisebbség kedvéért, akik így **pozitív diszkriminációban** részesülnek.

Vallásállamok és nemzetállamok. A negatív diszkrimináció mintapéldái.

Az előbbieket egy **uralkodó vallást** támogatva a többséget részesítik előnyben, miközben a más vallásúakat ilyen-olyan módon elnyomják.

A mai legismertebb példa Irán. Törökországban is voltak törekvések a vallásállammá tételére. Azonban ne gondoljuk, hogy ez újkori találmány. Például Horvátországban a XIX. század közepén nem adtak letelepedési engedélyt a protestánsoknak.

A nemzetállamnak csak az **uralkodó nemzet** tagjai a teljes jogú állampolgárai. A többi nemzetiséget ilyen-olyan módon visszaszorítják.

A mai (magyar) politikában helytelenül használják a nemzetállam kifejezést semmibe véve annak bevett történelmi-közjogi tartalmát. Elnyomják nálunk a polgárokat csakis a nem-magyar nemzetiségük miatt? Dehogy! Magyarország tehát nem nemzetállam. Viszont a mai Szlovákia és Románia az, mert bennük a nemzeti kisebbségeknek nincsenek nemzeti szintű jogaik.

Autonómia. Ilyesmiről akkor beszélünk, ha valakik gyakorolhatják a politikai kisebbségükből – nemzetiségükből, vallásukból – fakadó különleges jogaikat. Három szintjét különböztetjük meg: egyéni, kulturális és területi.

Az **egyéni** szinte semmit se jelent: talán csak annyit, hogy nem bántalmaznak azért, mert a többségtől eltérő vallású vagyok.

A **kulturális** autonómia nem lebecsülendő, mert a saját nyelven való tanulást, a könyvek kiadását, a kisebbségi egyházi közösségek, iskolák, kulturális intézmények működését jelenti. Sajnos naponta tapasztalhatjuk, hogy miként korlátozzák a jogokat a nemzetállamok, főleg az iskolákban.

Csak a **területi** autonómia tesz eleget a pozitív diszkriminációnak, mert csak az ad lehetőséget a valóban önálló politizálásra, vagyis önirányításra.

Hiába van Székelyföldön magyar többség, ha nem a magyarság akarata érvényesül ott sem, mert a jogairól Bukarestben döntenek. Ahol a régió etnikai viszonyai (vö. dimenziók) megengedik, ott a területi autonómia jogos követelmény.

Összefoglalás. A kisebbségi jogok a demokrácia alapvető kellékei. Nem tartoznak ide a mindenféle nem-politikai csoportosulások sajátos igényei. A bicikliút, az akadálymentesítés, az ivóvízellátás stb. alapvető jogok, de nem kisebbségi.

Minden országnak gondoskodnia kell arról, hogy a nemzeti és vallási kisebbségei számára pozitív diszkriminációval biztosítsa a speciális jogokat.

Ugyanakkor van egy másik feladata is. A sajátos jogok előnyeivel sokan vissza akarnának élni. Erre egyrészt az **álvallási közösségek** adnak példát. Másrészt olyan csoportok is be akarnak férközni a kedvezményezettek közé, akiknek indítékai erre nem jogosítják fel őket. Lásd a „**másság**” címén elhíresült köröket. Ezeket a törekvéseket nem szabad érvényesülni hagyni.

17. AZ UNDORÍTÓ POLITIKA

Boldogult egyetemista koromban többek közt *anketőrként* kerestem meg a sörre- és menzára valót. Nem várható el az olvasótól, hogy tudja miről beszélek. Viszont lelembózó, hogy az egyik neves magyar közvélemény-kutató *kérdőbiztosa* sem ismerte a saját foglalkozása bevett nemzetközi nevét.

Ezen már nem is csodálkoztam, mert a kérdőívek kérdései sem mutattak valami roppant szakmai tudást és képzeletet. A vonatkozó hölgy két lapot tett elém. Az egyiket azt kellett volna bejelölnöm, hogy milyen **politikai oldalon** állok (jobb- és baloldal tízes-tízes skálán). A másikon azt, hogy mi a **politikai beállítottságom**, konzervatív vagy liberális, ugyanolyan mércén.

Az emberi vélemény igen összetett dolog, amit szerintem nemhogy egy, de két dimenzióban se lehet igazán megragadni. Én például bizonyos dolgokban konzervatív vagyok, másokban meg egyes ismerőseim szerint túl liberális. Egy volt kollégám a Trianon könyvem olvastán ezzel lepott meg: „Nem is tudtam, hogy te baloldali vagy”, és nem volt szívem felvilágosítani, hogy csak bizonyos ügyekben.

Az anketőr unszolása ellenére megtagadtam, hogy berajzoljak valamit a két lapra. Úgy vélem, hogy indokaim nem teljesen érdektelenek.

Háttér. Pártoskodások, klikkek, érdekcsoportok mindig is léteztek. Még emlékeznek rá, hogy történelmünkben a Hunyadi szövetség állt szemben a Garai-Czillei-Újlaki ligával. Ezek a csoportosulások még nyíltan a hatalom és a vagyon megszerzésére szövetkeztek, de nem hívták őket pártoknak, mint a maiakat, akik ugyanezt a céljukat mindenféle álcával próbálják leplezni.

A **politikai** pártok a XVIII. század második felének a termékei. Addig a köznép nem politizálhatott, mert nem volt fórum, ahol kifejezze a véleményét. Ilyesmire csak a parlamentáris választások korában nyílt lehetősége, a különböző államokban meglehetősen nagy időbeli eltéréssel és eléggé korlátozottan, mivel csak keveseknek adatott meg a választójog.

A demokrácia értelmezésének a kiszélesedésével egyre több olyan, idővel párttá szerveződő csoportosulás alakult, amelyek céljai nem is politikaiak voltak, viszont érvényesítésükhöz tömegbefolyás, hatalom szükségeltetett, aminek legjelentősebb fóruma persze a parlament volt. Legismertebb példaként így kerültek oda a **zöldek**.

Nem feladatom a parlamentáris demokrácia történetének a taglalása: például a választójognak az osztályok, korok és nemek szerinti kiterjesztése. Ezért csak két dologra hívom fel a figyelmet.

Egyrészt a parlamentben már igen korán éltek nemtelen eszközökkel is, mint az obstrukció. Nálunk a XIX. század utolsó harmadában jött divatba.

Másrészt az országgyűlés körül mindenkor akadtak tisztázatlan dolgok. Például egy időben a kormányt **felelősnek** nevezték, a képviselők pedig elvileg **visszahívhatók** voltak, azonban ezek szinte sohasem érvényesültek a gyakorlatban. A választások után a parlament haladt a maga – sokszor rossz – törvények által kijelölt útján. A kormányok mindig találtak kikaput, hogy a parlamenti felelősségüket kijátsszák, a képviselők visszahívására pedig nem ismerek sok példát, kivéve a ritka bűnpereket.

Oldalak. Az oldalak szerinti pártok a **vagyoni helyzet** mentén alakultak ki, mint ahogyan azon az alapon akarták korlátozni a választójogot is. A nép túl buta a nemzet irányításának a nagy feladatához, ezért kell a gazdagokat többségre juttatni a parlamentben – vélték egyesek. A leghagyományosabb bal- és jobboldal evidens módon a szegények és a gazdagok, illetve a munkavállalók és a munkaadók érdekközösségei mentén jöttek létre.

Nem tudom, hogy a **baloldal** kifejezésnek van-e köze a **bal** szó egykori negatív felhangjához és miért kerültek a parlamenti félkör baloldalára egyes pártok.

Gazdagok és szegények mindig voltak és lesznek. Ellentéteik az ellenkező hírek dacára hazánkban is egyre élesebbekké válnak. Azonban nyilvánvaló, hogy a mai pártoknak már semmi közük sincs az egykori oldalakhoz.

Az oldal csak álca az oda nem figyelők megtévesztésére. A közemberek politikai beidegződése csak igen lassan változik, ezért ha egy pesti munkásnak azt mondják, hogy „bal”, akkor oda fog szavazni akkor is, ha az a bal már réges régen „jobb”. Akár komikusnak is tarthatnánk, ha nem lenne igen tragikus, hogy miként vált egy volt szélsőjobboldali párt úgymond baloldallivá, miközben a rasszista elveit megtartotta...

Beállítottság. E téren a szemléletek közeledni látszanak egymáshoz. Ahogyan én konzervatív létemre sok újtásnak a híve vagyok, vannak akik a liberális voltukat hangoztatják, miközben bizonyos konzervatív értékekhez ragaszkodnak.

Végülis sokak számára ez az egész dolog azért zavaros, mert nincs világos képük arról, hogy miben áll a konzervativizmus és a liberalizmus. Mi az amihez egyesek ragaszkodnak és mi az, amit mások meg akarnának újítani?

Régebben ez a szemlélet a valódi tárgyára, a politikára irányult.

Széchenyi konzervatívként a királyság továbbélésében látta a jövőt, míg Kossuth liberálisként a parlamentáris demokráciát szerette volna bevezetni. Ezek tisztán politikai irányzatok.

Manapság már nem erről van szó. A beállítottság az erkölcsre és annak intézményeire vonatkozik. A konzervatív a **régi erkölcsökhöz** és azoknak olyan intézményeihez, mint az egyházak ragaszkodik. A liberális ezeket elveti, **új erkölcsöket** akarna bevezetni, amelyek mögött viszont nem állnak tiszteletre méltó intézmények. Ezért a törvényeket akarja megreformálni, ami szükségszerűen oda vezet, hogy a jog ellentmondásba kerül az erkölccsel.

Gyomorpholitizálás. A politika egy bizonyos mértékig mindig a **szimpátia** körül forgott. Most felejtsük el, hogy a kortesek miként akarták azt ösztönözni. Egykor borral, zenével, pénzzel tették, ma visszataszító politikai reklámokkal művelik.

A magyarokra a többi népnél erősebben jellemző, hogy az esze helyett az epéjére, a gyomrára hallgat. A rendszerváltással megnyíló szava-hallatási és meggazdagodási vágya álbüszkeséggel töltötte el: én most megcsinálom...

Ez a törekvés – sajnos – kettéosztotta a magyar népet vidékire és fővárosira, aminek az okát sokan nem értik, pedig meglehetősen világos.

A vidéki embert még mindig a **józan paraszti ész** jellemzi. Az értékek tisztelete, ami nem konzervativizmus, nem maradiság, hanem bölcsesség.

A pestiekről két dolgot kell tudni. Egyrészt sok köztük az **asszimilált**, akinek nincs régi nemzeti kötődése. Másrészt a szocialista érában – de már előtte is, a Tanácsköztársaságban – sikerült elbolondítani a **proletariátust** magasztaló szólamokkal. Én nem becsülném alá a „munkásökök – vasökök” szlogen hatását, ami sokakban a „majd mi megmutatjuk” indulatot gerjeszti. Már csak azt felejtették el, hogy mit és kinek kellene megmutatni...

Ne tessék meglepődni Budapest mai polgármesterének a politikai viselkedésén! Már a XX. század első harmadában is sokszor volt a fővárosnak „balos” vezetője és a „pestiek” politikailag mindig is szemben álltak az ország egyéb részeivel, amint „Trianon” könyvemben kifejtettem.

Nemzetközi kitekintés. Bár sokan nem akarják elismerni, Európa keleti részében a politika még mindig tisztességesebb – kevésbé raffinált és külső tényezők által kevésbé befolyásolt – mint a „fehérek”-lakta más régiókban. Nemzetközi viszonylatban négy igen kedvezőtlen jelenséget tapasztalhatunk.

1. A politika körül egyre több és egyre gusztustalanabb a pénzelt **umbulda**. Lásd a legutóbbi USA-választásokat.
2. A politikusok egyre inkább elszakadnak a rájuk szavazóktól. A korteskedés során megejtetik őket egy-egy jól hangzó maszlaggal, majd úgy az önérdéket hajszolva, mint a sorsukat befolyásoló **sajtótól** tartva beállnak a jól fizető és kevés politikai ellenállást feltételező táborba. Szinte mulatságos, hogy az EU-ban miként tömörülnek egy akolba az ellenkező nézetű pártkorifeusok.
3. A pártok a nevüket és az annak elvileg megfelelő programjaikat meglehetősen „rugalmasan” értelmezik. Például kereszténynek hazudott pártok támogatják a keresztény erkölccsel ellentétes törvényeket is. A Föld megmentését hirdető zöld pártoknak egyre kevesebb köze van az ökológiához, viszont egyre inkább támogatják az anarchizmusba hajló balliberális politikát.
4. Végül a parlamentáris demokrácia már nem érdemli meg a nevét. Igen fontos dolgokban a döntéseket a sajtó befolyásolja, de még visszataszítóbb jelenség, hogy a képviselők az **NGO-k** kényszerítik az akaratukat: multimilliomosok által pénzelt civil szervezetek avatkoznak politikai ügyekbe.

EU-s politikusok a **jogállamiságról** papolnak úgy, hogy az ismérveit sohasem definiálták és nem vizsgálták meg sohasem, hogy vajon az ő országaik megfelelnek-e a még fel se állított mércéknek. Ha egy állam – vegyük taláalomra Németországot – politikusait a sajtó manipulálja, ha a parlamentje helyett a döntéseket az NGO-k hozzák, akkor az vajon jogállam?

Bagoly mondja verébnek... Az USA-t felejtjük el: a nagy mellény dacára ott sohasem volt demokrácia. Viszont már Nyugat-Európában sincs, mert

a mai európai államok többségében az oligarchia uralkodik.

Összefoglalás. A jobb- és baloldal, a konzervatív és liberális beállítottság egykor tartalmaz fogalmai mára elveszítették a jelentésüket. Ma már csak egyrészt **álcák**, amik a valódi célok leplezésére szolgálnak, másrészt **címkék**, amelyek a másik fél degradálására, sárba húzására valók. E téren a mai politikum annyi tisztességtelen eszközzel él, hogy jogosan használtam a fejezet címében az **undorító** jelzőt.

A politika visszatért a középkori állapotához, amikor nemes célt nem szolgált: mozgatórugója a hatalom és a befolyás megszerzése volt. Erre kiváló bizonyíték az újabb céltalan vagy álságos célú pártok garmadája. Aligha kétséges, hogy a mai pártok – van belőlük vagy félszáz – közül csak kevés bír olyan politikai programmal, amely egy széles réteg létminőségének a jobbítását szolgálná. Pedig hát az lenne a politika értelme és hivatása.

Morgolódásaimat azzal indítottam, hogy „az utóbbi időkben egyre kevesebben engedik meg maguknak a gondolkodás luxusát.” Ez a kitétel leginkább a politika területén mutatkozik meg. Európa életminőségében csak akkor fog változás beállni, ha a tömegek politikai gondolkodása visszatér az egykor volt normális medrébe. Azonban a vázolt jelenségek miatt ennek igen kicsi az esélye.